

Aan de leden

Datum
6 februari 2026

Ons kenmerk
U202600064
Lbr. 26/002

Telefoon
070 373 8393

Bijlage(n)
Bijlage 1. Duiding
coalitieakkoord

Onderwerp
Reactie VNG op coalitieakkoord '*Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland*'

Geachte leden van het college en de gemeenteraad,

Op vrijdag 30 januari hebben D66, VVD, en CDA het coalitieakkoord 'Aan de slag!' gepresenteerd. Met deze ledenbrief informeert de VNG u over de belangrijkste punten uit dit akkoord, wat dit betekent voor gemeenten en de vervolgstappen van de VNG.

De VNG ziet in het akkoord duidelijke erkenning, waardering en bereidheid tot samenwerking met gemeenten. Veel van onze [bouwstenen](#), die we samen met maatschappelijke partners hebben opgesteld, zijn terug te vinden. Dat geeft vertrouwen dat we samen stappen kunnen zetten.

We komen uit een periode van slechte interbestuurlijke verhoudingen. Financieel en inhoudelijk stonden gemeenten en rijk tegenover elkaar. Gemeenten werden opgezadeld met niet-uitvoerbare wetten en kregen onvoldoende middelen voor de uitvoering van taken.

De nieuwe coalitie wil werken aan nieuwe verhoudingen, met de samenleving en medeoverheden. De uitgestoken hand wordt gezien en gewaardeerd. De VNG gaat met het nieuwe kabinet in overleg om te komen tot een gezamenlijke agenda die uitvoerbaar is, richting geeft, focust op de lange termijn en het perspectief van inwoners voor ogen houdt.

Relatie rijk en gemeenten

In het licht van die nieuwe interbestuurlijke verhoudingen en de toekomstige samenwerking met het kabinet is het vertrouwenwekkend dat in het coalitieakkoord het rapport-Polman *Samen bouwen aan resultaten* wordt omarmd. In dit rapport zijn vijf bouwstenen aangereikt om tot herstel van de relatie met medeoverheden te komen. De kern van het advies is om gezamenlijke maatschappelijke opgaven centraal te stellen en daar samen in regionale agenda's aan te werken. Het is daarbij van belang dat nieuw beleid wordt getoetst op de uitvoerbaarheid (UDO) en dat de minister van BZK wetten die raken aan gemeenten medeondertekent. Als medeoverheden er samen niet uitkomen moet de mogelijkheid bestaan tot escalatie.

Het eerste overhedenoverleg onder leiding van de nieuwe premier vindt naar verwachting plaats in april. In dat overhedenoverleg wil de VNG de gezamenlijke opgaven bespreken. De VNG doet zelf ook voorstellen voor de uitvoering van die agenda.

Ambities en middelen niet in balans

Hoewel de VNG veel terugziet van onze inzet, zijn er ook de nodige opmerkingen te maken. De coalitie heeft hoge ambities die niet altijd adequaat financieel worden onderbouwd. Op sommige ambities is nog onvoldoende helderheid, voor andere ambities zijn geen of onvoldoende middelen opgenomen. Wij missen bijvoorbeeld de reservering van de middelen adviescommissie Van Ark, is onvoldoende helder hoe de maatregelen van de huishoudelijke hulp uitpakken voor de WMO en zien wij forse ambities rondom de woningbouw en maatschappelijke weerbaarheid, zonder dat daar toereikende middelen voor zijn opgenomen.

Jeugdzorg

In de afspraken naar aanleiding van de commissie Van Ark staat dat de rijksoverheid de uitgaven van gemeenten moet vergoeden voor de uitvoering van taken in medebewind. Hiermee is een fors bedrag gemoeid waarvoor nog geen dekking is opgenomen. Dat baart ons zorgen. Om de wettelijke verantwoordelijkheid van het rijk richting gemeenten waar te maken moeten deze middelen worden beschikbaar gesteld.

Wmo

We zien een risico voor gemeenten rondom het voorstel van de nieuwe coalitie om Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening in de Wmo te schrappen. Hiervoor hebben zij een besparing ingeboekt van € 435 mln op de rijksbegroting per 2029. Vooralsnog is onduidelijk wat de precieze plannen en daarmee consequenties zijn voor gemeenten (zowel inhoudelijk als financieel).

Bouwen en wonen

De coalitiepartijen hebben een forse ambities op het gebied van woningbouw in relatie ook tot de aanpak op stikstof en netcongestie. De VNG steunt de richting en de integrale aanpak waar in het coalitieakkoord voor is gekozen. Wij voorzien echter dat hogere investeringen nodig zijn om de ambitie om woningbouw te bevorderen dan nu in de financiële bijlage van het akkoord is opgenomen. Daarnaast houden de coalitiepartijen ook geen rekening met het samen leven dat in de nieuwe wijken moet gebeuren. Denk aan het realiseren van scholen, sportlocaties en buurthuizen.

Maatschappelijke weerbaarheid

De VNG vindt het een gemis dat de coalitiepartijen geen invulling geven aan de 1,5% NAVO-norm, terwijl er wel volop is ingezet op de dekking van de 3,5%. De veiligheid van Nederland gaat om meer dan alleen defensie, het gaat ook om het creëren een weerbare samenleving. Daarin is een belangrijke rol weggelegd voor gemeenten.

Aanzet thema's gezamenlijke agenda

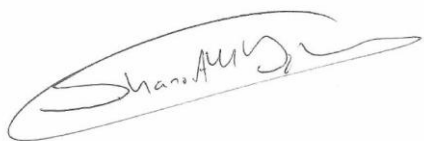
Naast de financiële aandachtspunten zien we ook inhoudelijk een aantal thema's waarover we graag verder met het kabinet in gesprek gaan. We zien een aantal thema's die niet of nauwelijks in het akkoord aan bod komen, zoals bestaanszekerheid, kansengelijkheid en de opvang van Oekraïners. Op andere thema's zien we een rol weggelegd voor gemeenten, waar dit nog niet expliciet door de coalitiepartijen zo is benoemd. Zoals digitalisering in de overheidsorganisatie en het eerdergenoemde vraagstuk over maatschappelijke weerbaarheid. Ook zijn er thema's waar de coalitiepartijen duidelijk de rol van gemeenten benoemen en waar we dus ook gezamenlijk verder invulling aan moeten geven. Zoals de woningbouw en asiel & migratie.

Nieuwe politieke realiteit

Een minderheidscoalitie met de ambitie om samen te werken is een nieuwe politiek-bestuurlijke realiteit. Het coalitieakkoord bevat belangrijke handvatten voor die samenwerking en is voor een aantal onderwerpen te zien als een eerste stap om die samenwerking met medeoverheden concreet in te vullen. We gaan hierover graag in overleg om te komen tot een constructieve samenwerking.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Sharon A.M. Dijkma', enclosed within a large, loopy oval shape.

Sharon A.M. Dijkma
Voorzitter

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'D' followed by a horizontal line.

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Bijlage 1. Duiding coalitieakkoord

Inhoud

Hoofdstuk 1 – Samenwerking als gezamenlijke opdracht	5
Hoofdstuk 2 – Veilig Nederland, sterke samenleving	5
Een slagvaardige overheid	5
Een sterke democratie	6
Veilig zijn in een sterke rechtsstaat	9
Nationale veiligheid	11
Hoofdstuk 3 – Grote keuzes voor Nederland.....	12
Bouwen en wonen	13
Landbouw, natuur en stikstof	14
Op koers voor het klimaat en groene groei	15
De sterkste economie van Europa	18
Hoofdstuk 4 – Nederland in de wereld.....	19
Defensie en internationale veiligheid	19
Europa en de wereld	19
Asiel, migratie en integratie	20
Hoofdstuk 5 – Nederland werkt	22
Werk en zekerheid	22
Goed onderwijs en wetenschap	25
Een gezonde samenleving	28
Nederland koploper in een digitale wereld	32
Investeren in bereikbaarheid, zorg voor water en milieu	33
Gezonde overheidsfinanciën	35

Hoofdstuk 1 – Samenwerking als gezamenlijke opdracht

Wat staat er in het coalitieakkoord?

De coalitiepartijen schrijven in het regeerakkoord dat de relatie met medeoverheden moet worden hersteld. De partijen benadrukken het belang van goede interbestuurlijke verhoudingen en willen het rapport-Polman tot uitvoering brengen. Het nieuwe kabinet wil daarbij duidelijke afspraken maken over taken en financiering, het maken van een uitvoeringtoets en regelmatig overleg.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De wil tot samenwerken creëert kansen voor gemeenten. Duidelijke afspraken over taken, financiering en uitvoering kunnen een opmaat vormen tot een of meerdere bestuursakkoorden. Hierbij is het belangrijk dat grote beleidsambities ook worden doorvertaald naar investeringen en dat de benodigde middelen worden vrijgemaakt.

Hoofdstuk 2 – Veilig Nederland, sterke samenleving

De coalitiepartijen willen langs drie lijnen werken aan veilig en sterk Nederland: a) een slagvaardige overheid; b) een sterke democratie en c) veiligheid en de rechtstaat. De ambities leveren een divers beeld op. Het akkoord benadrukt het belang van uitvoerbaarheid beleid dat zijn doelen haalt en de noodzaak om de samenleving en de democratische rechtsstaat te versterken. Gemeenten kunnen blij zijn met deze ambities en veel van de bijbehorende maatregelen. Tegelijkertijd blijft het lokale perspectief op veiligheid onderbelicht: de coalitiepartijen kijken daarbij vooral naar inlichtingendiensten en de politie, en minder naar wat gemeenten en lokale handhaving betekenen voor veiligheid dichtbij.

Een slagvaardige overheid

Uitvoerbaarheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen bouwen aan een slanke en slagvaardige overheid die focust op wat echt nodig is, en eenvoudig en betrouwbaar is. De uitvoering is vaak het gezicht van de overheid en daarom is er extra aandacht voor de uitvoerbaarheid van beleid. Ze betrekken uitvoerders, medeoverheden en ondersteunende diensten daarom vanaf het begin bij beleid, zodat regels aansluiten op de praktijk en het doenvermogen centraal staat.

Ook willen ze een Vereenvoudigingswet invoeren waarmee jaarlijks minimaal 500 regels vereenvoudigd en geschrapt worden. Dit is in lijn met de oproep van het Netwerk Publieke Dienstverleners (NPD) aan de formatietafel.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De coalitiepartijen erkennen dat een betrouwbare overheid staat of valt met goede uitvoering. Niet alleen aan het begin van het beleid wordt daarop gelet, maar ook tijdens het proces wordt getoetst of het beleid nog uitvoerbaar is.

Gemeenten ervaren dagelijks in de uitvoering dat vereenvoudiging dringend nodig is. Voor gemeenten is het belangrijk dat die vormgegeven wordt vanuit de praktijk van inwoners, ondernemers en gemeenten. Dit vraagt niet alleen om targets per ministerie, maar vooral om het maken van keuzes op basis van wat in de praktijk echt nodig is.

Strategische agenda's met regio's

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen dat het nieuwe kabinet samen met regio's strategische agenda's uitwerkt om grote opgaven in een gebied integraal en gezamenlijk te realiseren. Regionale uitdagingen vragen om regionale oplossingen. De coalitiepartijen willen voortbouwen op de aanbevelingen uit het rapport 'Elke regio telt'.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Economische ontwikkeling is bepalend voor brede welvaart en welzijn in gemeenten en het zwaartepunt ervan is in de regio. Hoe deze agenda's tot stand komen, is nog niet duidelijk. Ook zijn er geen financiële middelen voor Elke Regio Telt gereserveerd.

Nederlandse Digitale Dienst

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een Digitale Dienst oprichten bij de rijksoverheid. Die dienst moet de digitalisering rijksbreed ondersteunen, kwaliteitsstandaarden opstellen, goede ontwerpkeuzes borgen en de verantwoorde inzet van AI en data mogelijk maken. Daarbij is het doel om de afhankelijkheid van externe IT-leveranciers te verminderen door meer IT-talent in dienst van het Rijk te nemen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Digitale Dienst richt zich uitsluitend op het rijk, niet op de hele overheid. De financiering van de Digitale Dienst is onbekend, deze staat niet in de begroting van het akkoord.

Een sterke democratie

Versterking van democratie

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de democratie in de hele samenleving versterken, met de Grondwet als fundament. Dit bereiken de partijen door de democratische rechtsstaat weerbaarder te maken, de mensen die zich inzetten voor de rechtsstaat beter te beschermen en het samenspel tussen macht en tegenmacht te verbeteren.

Ook wordt het parlementair stelsel verbeterd aan de hand van vernieuwingsvoorstellen van staatscommissie Remkes. Het gaat dan bijvoorbeeld om de invoering van een nieuw kiesstelsel voor de Tweede Kamer waarin voorkeursstemmen meer gewicht krijgen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Veel van deze voornemens zijn niet concreet voor gemeenten. Het is onduidelijk welke beroepsgroepen bedoeld worden met 'mensen die zich inzetten voor de rechtsstaat'. Wel is duidelijk dat lokale overheden essentieel zijn voor de democratische rechtsstaat.

Een betrouwbare overheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat de overheid en de politiek meer kunnen doen om vertrouwen te vergroten. Hier zien zij een taak voor het nieuwe kabinet en de medeoverheden samen. Het nieuwe kabinet moet medeoverheden eerder betrekken bij de vorming van beleid. De coalitiepartijen willen het vertrouwen vergroten door onder andere het recht op begrijpelijke taal in te voeren, vergisrecht

in te voeren, doorzetten van de versterking waarborgfunctie Algemene wet bestuursrecht (Awb) en meer aandacht voor uitvoerbaarheid.

Het vergisrecht betekent dat een enkele fout bij het aanvragen van bijvoorbeeld sociale regelingen niet automatisch tot een straf of boete moet leiden. Dit principe is vooral uitgewerkt voor de sociale zekerheid. Het doel van versterking waarborgfunctie Awb is om bestuursorganen te voorzien van juridische middelen voor het bieden van maatwerk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Op basis van het vergisrecht, het recht op begrijpelijke taal en de beginselen ter versterking van de waarborgfunctie van de Awb moeten gemeenten hun dienstverlening en handhaving aanpassen aan de nieuwe uitgangspunten. Dit betekent een verschuiving van een strikte, regelgerichte aanpak naar een meer flexibele benadering met meer maatwerk, betere communicatie en een proactieve houding om fouten te voorkomen en op te lossen.

Bij het ontwikkelen van nieuwe wet- en regelgeving waarin automatische toekenning wordt voorzien, wordt ook rekening gehouden met de mogelijkheid om af te zien van terugvordering. Dit geldt voor situaties waarin mensen door vergissingen of fouten van de overheid mogelijk onterecht of te veel hebben ontvangen.

De doelstellingen zijn in lijn met wat gemeenten willen bereiken bij het uitvoeren van beleid. Het is alleen nog niet duidelijk of en hoe gemeenten in staat worden gesteld om deze aanpassingen te maken.

Het is positief dat de coalitiepartijen aandacht hebben voor de UDO, maar de afspraak om UDO toe te passen bestaat al. Meer aandacht voor consequente naleving van deze afspraak draagt bij aan beter uitvoerbaar beleid voor gemeenten.

Verenigingen

Wat staat er in het akkoord?

Verenigingen zijn cruciaal voor ontmoeting en betrokkenheid maar lopen volgens de coalitiepartijen vast op regeldruk en aansprakelijkheidsrisico's. Ze willen onderscheid maken tussen professionele organisaties en maatschappelijke verenigingen, aansprakelijkheid beperken van vrijwilligers, de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen aanpassen en giften fiscaal aantrekkelijk maken. Het nieuwe kabinet maakt afspraken met banken en gemeenten om praktische belemmeringen, zoals bankzaken en evenementenregels, te verminderen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten kennen en omarmen lokale verenigingen die een cruciale rol spelen in de maatschappij, bijvoorbeeld als het gaat om weerbaar maken en houden van wijken, dorpen en buurten. Gemeenten willen verenigingen faciliteren en daarbij hoort ook het wegnemen van belemmeringen. Het is niet duidelijk waarop het juridische onderscheid tussen professionele organisaties en maatschappelijke verenigingen gebaseerd gaat worden en wat dit betekent voor het gemeentelijke evenementenbeleid.

Het gemeenschapsfonds

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen constateren dat ontmoetingsplekken onder druk staan in dorpen, oudere wijken en nieuwbouwwijken. Het nieuwe kabinet richt een Gemeenschapsfonds op om voorzieningen zoals buurthuizen, verenigingsgebouwen en dorpswinkels te realiseren en te behouden, samen met overheid, samenleving en bedrijfsleven. Hiervoor wordt € 200 miljoen (€ 50 miljoen per jaar) incidenteel geld voor uitgetrokken. De minister van BZK stelt een regeling hiervoor op.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten herkennen de druk op ontmoetingsplekken. Deze kunnen potentieel ook een rol spelen bij weerbaar maken van buurten, dorpen en wijken. Gemeenten kennen potentiële locaties, verenigingen, maatschappelijke initiatieven en bedrijven die hier een rol in kunnen spelen. Het ligt voor de hand dat de regeling van de minister van BZK het geld via het gemeentefonds laat lopen zodat gemeenten kunnen zorgen voor een doelmatige besteding.

Gelijke Behandeling

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen racisme en discriminatie aanpakken, onder meer door inzichtelijkheid via een landelijke antidiscriminatie voorziening (ADV) met fysieke loketten en wettelijke verankering van de rol van de Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme en de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding. Ook willen ze in samenwerking met de zes Caribische eilanden werken aan maatschappelijke bewustwording over het koloniale verleden, het slavernijverleden en de blijvende impact daarvan. Er zijn plannen aangekondigd tegen arbeidsmarkt- en stagediscriminatie, maar geen extra middelen daarvoor.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zijn momenteel verantwoordelijk voor regionale ADV's en al langer loopt het gesprek over toekomstige inrichting van het stelsel. Via de bestuurlijke netwerktafel discriminatie en het Leernetwerk Doorwerking Slavernijverleden kunnen gemeenten betrokken blijven en kan versnippering voorkomen worden. Gemeenten pleiten al langer voor versterking van de rol van de NCDR, ter voorkomen van alle vormen van discriminatie.

We zijn één Koninkrijk

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de samenwerking met de drie openbare lichamen Saba, Bonaire en Sint-Eustatius (hierna: Caribisch Nederland) en met de landen Curaçao, Sint-Maarten en Aruba versterken. Voor Caribisch Nederland gaat het nieuwe kabinet uit van 'comply': in de basis wordt nieuw beleid van Europees Nederland ook ingevoerd in Caribisch Nederland, tenzij er zwaarwegende redenen zijn dit niet te doen. In Caribisch Nederland bouwt het nieuwe kabinet aan een leefbaar sociaal minimum, waaronder het betaalbaar maken en houden van nutsvoorzieningen en basisbehoeften. Er wordt structureel € 30 miljoen vrijgemaakt voor opvolging van de adviezen uit het rapport 'Een waardig bestaan' van de Commissie Thodé. Voor de landen ligt de focus van de samenwerking op deugdelijk bestuur, bescherming van mensenrechten en een sterke rechtsstaat. Op alle zes de eilanden wordt geïnvesteerd in een duurzame economische toekomst, onder meer door de oprichting van een Economisch Groeiplatform Carib.

Wat betekent dit voor de bijzondere gemeenten?

Het is positief dat er structureel geld wordt vrijgemaakt voor opvolging van de adviezen van de commissie sociaal minimum Caribisch Nederland o.l.v. Glenn Thodé, conform de VNG-inzet. De

verschillen tussen de Caribisch Nederlandse eilanden zijn groot, maar de verschillen met het Europese deel van ons land zijn nog veel groter. Het is goed dat nieuw beleid in de basis wordt ingevoerd voor Caribisch Nederland. De ambitie van de coalitiepartijen voor eenvoudig, uitvoerbaar en voorspelbaar beleid moet daarbij ook uitdrukkelijk voor Caribisch Nederland opgepakt worden.

Veilig zijn in een sterke rechtsstaat

Rechtsstaat: demonstratierecht

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen excessen rond demonstraties aanpakken door aanpassingen in de Wet Openbare Manifestaties. Ook krijgen burgemeesters bevoegdheden tot bestuursrechtelijke handhaving of verplaatsing.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het demonstratierecht is een fundamenteel grondrecht. Onderzoek en praktijk laten zien dat het bestaande instrumentarium burgemeesters en politie voldoende ruimte biedt om proportioneel en situationeel op te treden.

Rechtsstaat: constitutionele toetsing

Wat staat er in het akkoord?

Om de rechtsbescherming te versterken gaat het nieuwe kabinet constitutionele toetsing aan de klassieke grondrechten in onze Grondwet mogelijk maken. Hiervoor wordt artikel 120 van de Grondwet gewijzigd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Constitutionele toetsing is al mogelijk door middel van rechterlijke toetsing van lagere regelgeving, zoals de Algemene Plaatselijke Verordening, aan de Grondwet. Bovendien moeten de regering en de Staten-Generaal (artikel 81 van de Grondwet) er gezamenlijk voor waken dat de wetten die zij maken niet in strijd zijn met regels van constitutioneel recht.

De rechter is momenteel echter niet bevoegd om formele wetten te toetsen aan bepalingen in de Grondwet. Dit toetsingsverbod is neergelegd in artikel 120 van de Grondwet. Het betekent in de praktijk onder andere dat burgers die menen dat een bepaalde wet tot een aantasting leidt van hun grondwettelijke rechten nu niet bij de rechter terecht kunnen.

Een nieuwe vorm van constitutionele toetsing is vooral van belang bij sectorale wetgeving met medebewindstaken voor gemeenten. Zo kunnen burgers die zich beroepen op hun grondrechten besluiten bij de rechter aanvechten en er mede voor zorgen dat gemeenten bij de verplichte uitvoering van medebewindstaken niet meer in strijd met de Grondwet hoeven te handelen.

(Lokale) veiligheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat veiligheid dichtbij begint. Ze willen onder andere de politie ondersteunen en investeren in zowel de operationele slagkracht als de organisatie van de politie. De behoeften van de politie en het lokale gezag om de openbare orde te handhaven moeten leidend zijn voor het beleid. Uiteindelijk landen de investeringen in veiligheid vooral bij de politie (€ 512 miljoen), het OM, NCTV, aanpak van femicide en 'overig veiligheidsbeleid' (€ 20 miljoen).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Investerings in de politie zijn positief. Het tekort aan politiecapaciteit is merkbaar in veel gemeenten. Tegelijkertijd heeft de politie diverse landelijke taken, waardoor het niet vanzelfsprekend is dat deze investeringen direct bijdragen aan de lokale veiligheid. Dit geldt des te meer omdat de coalitiepartijen geen aanvullende middelen voor gemeentelijk toezicht en handhaving hebben aangekondigd.

Nationaal programma leefbaarheid en veiligheid (NPLV) en Preventie met gezag (PMG)

Wat staat er in het akkoord?

De NPLV en PMG dragen bij aan leefbare buurten en helpen criminaliteit voorkomen in (groot)stedelijke wijken. De coalitiepartijen willen deze programma's op gelijk niveau doorzetten. Voor de periode vanaf 2029 komt er jaarlijks € 135 miljoen beschikbaar. Het is niet duidelijk of dit een continuering is van de SPUK 'Kansrijke Wijk' waarin € 400 miljoen beschikbaar is gesteld voor de NPLV voor de periode 2026-2028 of dat het nieuwe kabinet een andere vorm van financiering kiest.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Continuering van de NPLV is positief voor de deelnemende gemeenten en mogelijkheden tot langjarig beleid voor deze gebieden. Er zijn meer gemeenten die deel willen nemen aan het programma maar een uitbreiding ligt niet in de plannen.

Aanpak overlast door mensen met verward of onbegrepen gedrag

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen gaan overlast voorkomen door mensen met verward of onbegrepen gedrag beter te helpen. Om dit te bereiken, krijgen burgemeesters meer mogelijkheden om door middel van bemoeizorg in te grijpen en meer crisisplekken te realiseren.

De oproep van de stuurgroep Zorg & Veiligheid om in te zetten op het voorkomen van overlast en incidenten en het inzetten van passende zorg zien we terug in deze ambities uit het regeerakkoord.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen vaak te maken met mensen met verward gedrag, het is positief dat hier aandacht voor is. Het is nog wel onduidelijk hoe extra zorg en crisisplekken geregeld en gefinancierd gaan worden. In de budgettabel staat slechts € 20 miljoen onder 'overig veiligheidsbeleid', het is onbekend waar dit bedrag voor bedoeld is.

Drugsbeleid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen zetten het experiment met gesloten cannabisketen, zogenaamd wietexperiment, voort. Grote festivals worden verplicht een drugspreventieplan op te stellen. Het akkoord laat in het midden welke festivals groot zijn en wie de naleving van een dergelijk plan controleert.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voortzetting van het experiment is positief, gemeenten hebben hierin al veel ervaring opgedaan. Gemeenten krijgen te maken met de drugspreventieplannen omdat deze invloed hebben op evenementenbeleid, maar op basis van de summiere beschrijving is het nog lastig te zeggen wat dit in de praktijk betekent.

Femicide

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een duidelijker en daadkrachtiger aanpak van huiselijk en gendergerelateerd geweld. Speerpunt is het Nationaal Actieplan stop geweld tegen vrouwen dat aangestuurd wordt door een Nationaal Coördinator. De nadruk ligt op een ketenaanpak en met name op geweld achter de voordeur. Hiervoor is jaarlijks € 10 miljoen beschikbaar. Over gendergerelateerd geweld in de openbare ruimte staat niets in de plannen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Aandacht voor femicide en gendergerelateerd geweld is positief, maar op het eerste gezicht lijkt € 10 miljoen niet veel voor de hoge ambities van de coalitiepartijen. Het ligt voor de hand dat bijvoorbeeld de intensivering van een ketenaanpak gevolgen heeft voor het werk van zorg- en veiligheidshuizen en Veilig Thuis. De huidige beschrijving bevat echter nog te weinig details om die gevolgen goed te beoordelen.

Nationale veiligheid

Weerbare samenleving

Wat staat er in het akkoord?

Een weerbare samenleving moet 'samenredzaam' zijn. De coalitiepartijen willen de hele samenleving betrekken bij veiligheid en crisisbeheersing. Dat begint in buurten en dorpen waar mensen verantwoordelijkheid nemen, voor elkaar zorgen en een beroep op elkaar kunnen doen in geval van nood. Dit kan het nieuwe kabinet doen door samen met gemeenten en veiligheidsregio's buurtcrisisteams op te zetten van burgers die bij rampen en crises kunnen worden ingezet.

Het nieuwe kabinet zorgt voor locaties waar mensen bij crisissituaties terecht kunnen in buurten en dorpen, zoals buurthuizen en brandweerkazernes.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het ligt voor de hand dat gemeenten gebruik maken van de bestaande sociale en (in)formele netwerken om samenredzaamheid te bevorderen en te versterken. In het coalitieakkoord staat niets over de taakstelling van buurtcrisisteams. Het nieuwe kabinet gaat ook niet in op de bekostiging van deze teams en andere maatregelen voor samenredzaamheid.

Het is bijzonder dat de coalitiepartijen niet de pilots noodsteunpunten noemen waarvoor al bestuurlijke afspraken zijn gemaakt (en budget voor gereserveerd is) als het gaat om locaties waar mensen bij crisissituaties terecht kunnen.

Toegenomen dreiging tegen politici, journalisten en advocaten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen investeren in het stelsel Bewaken en Beveiligen om tegenwicht te bieden aan het toegenomen aantal dreigingen, onder andere tegen politici.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Hoewel het akkoord meer focus legt op dreigingen tegen politici, journalisten en advocaten, is onduidelijk of dit ook lokale politici omvat. In de budgettabel zijn bovendien geen gerichte investeringen opgenomen. Het is niet helder of eventuele middelen binnen de € 512 miljoen voor de politie vallen of de € 20 miljoen voor overig veiligheidsbeleid. Daarnaast zegt het akkoord niets

over de beveiliging van objecten, terwijl dit voor gemeenten vaak extra kosten met zich meebrengt die soms samenhangen met persoonsbeveiliging. Hiervoor is evenmin een voorziening opgenomen.

Effectieve straffen, lik-op-stuk

Wat staat er in het akkoord?

Er komt een extra investering van € 100 miljoen per jaar voor DJI om de druk in de strafrechtssketen te verlichten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is goed dat er aandacht komt voor het tegengaan van verstopping in de justitiële keten. Re-integratie en de rol van gemeenten zijn daarbij belangrijk, want goede re-integratie vermindert recidive en ontlast zo de keten. De uitwerking hiervan ontbreekt nog.

Hoofdstuk 3 – Grote keuzes voor Nederland

De grote verbouwing van Nederland staat voor de deur, zo onderschrijft ook het coalitieakkoord. De fysieke leefomgeving vormt daarbij de kern van de investeringen: voor brede welvaart, de woningbouw en het perspectief voor het landelijk gebied. De coalitiepartijen zetten in op euro's, handen en hectares, zoals ook omschreven in de bouwstenen die gemeenten samen met partners hebben ingebracht tijdens de formatie. Samen met regio's en medeoverheden willen de partijen strategische agenda's vormgeven om fysieke vraagstukken integraal verder te brengen. Dit biedt kansen voor gemeenten.

De coalitiepartijen willen deze verbouwing oppakken door de komende jaren de focus te leggen op een integrale, gebiedsgerichte aanpak, waarin onder andere de brede woonopgave een centrale plek krijgt. De VNG herkent in dit coalitieakkoord onder meer:

- de urgentie om te investeren in de fysieke leefomgeving als basis voor wonen en werken;
- de brede woonopgave als één van de topprioriteiten;
- het belang van een geïntegreerde gebiedsaanpak en het realiseren van noodzakelijke succesfactoren voor toekomstbestendig wonen, waaronder actief grondbeleid en voldoende middelen;
- de noodzaak van een effectieve en juridisch geborgde aanpak voor stikstof, natuurherstel en het perspectief voor het landelijk gebied;
- inzet op een goed investeringsklimaat voor zowel grote als kleine ondernemers;
- een eerste stap richting meer langjarig financieel beleid dat perspectief biedt voor bedrijven;
- het op koers brengen van Nederland voor het klimaat, met aandacht voor circulariteit;
- investeringen in het voorkomen van netcongestie, met aandacht voor zowel warmte als elektriciteit.

Daarnaast is in het akkoord een tendens zichtbaar naar meer (rijks)regie en naar vermindering en standaardisatie van regels. Ook wordt verwezen naar de zogenoemde omnibussen van de Europese Commissie, die tot doel hebben regelgeving te vereenvoudigen. Wel is aandacht nodig voor kader- en afwegingsruimte.

In het coalitieakkoord zijn weinig referenties opgenomen aan de nog af te ronden Nota Ruimte. In deze nota worden keuzes van nationaal belang gemaakt, waarvan de doorwerking veelal bij gemeenten terechtkomt. In het akkoord lopen investeringen wel langs de thema's van de Nota Ruimte, maar zonder de samenhang tussen de verschillende thema's en opgaven te expliciteren. Dit brengt het risico met zich mee dat integratie vooral op gemeentelijk niveau plaatsvindt, wat de uitvoerbaarheid van beleid onder druk kan zetten. In dat licht hebben gemeenten ook behoefte aan overkoepelende gebiedsbudgetten. Hieraan wordt in het coalitieakkoord deels invulling gegeven.

Tot slot kondigt het coalitieakkoord aan met crisiswetgeving te komen om procedures voor woningbouw en het aanpakken van netcongestie te versnellen. Het is nog onduidelijk of dit daadwerkelijk tot de gewenste versnelling leidt, aangezien de totstandkoming en implementatie van nieuwe wetgeving tijd vergt. Ook een optimaal gebruik van het bestaande instrumentarium kan bijdragen aan het beoogde doel.

Bouwen en wonen

Wat staat er in het akkoord?

De aanpak van het woningtekort wordt de topprioriteit van de coalitiepartijen. Daarbij zien zij de woning niet als stapel stenen maar als de sleutel naar een zelfstandig leven. De partijen kiezen voor een aanpak langs drie sporen: meer bouwen, minder belemmeringen en betaalbaarheid.

Bij het verminderen van belemmeringen denkt de coalitie aan verschillende maatregelen, zoals: het schrappen van bezwaarprocedures, structurele vereenvoudiging van wetten en regels, standaardisering van normen en het schrappen van bovenwettelijke eisen aan de bouw. Daarnaast wil de coalitie het Besluit bouwwerken leefomgeving vereenvoudigen en ingrijpen in wet- en regelgeving en het fiscale klimaat rond de huurmarkt.

Ten aanzien van bouwen blijft de ambitie 100.000 nieuwe woningen per jaar waarvan twee derde betaalbaar en van het totaal 30% sociale huur. Nieuw is de ambitie van 25% betaalbare koopwoningen. Het aantal grootschalige nieuwbouwlocaties wordt opgeschroefd van 21 naar 30. Er komt vanaf 2029 geld bij voor de realisatiestimulans en de woningbouwimpuls. Ook komt er geld bij voor infrastructurele maatregelen. De subsidiëring voor het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid wordt voortgezet. Gebiedssubsidies worden in één budget gebundeld. Er komen meer mogelijkheden voor actief gemeentelijk grondbeleid. De financiële positie van corporaties en private verhuurders moet verbeteren om meer (betaalbaar) te kunnen bouwen.

Om de woningvoorraad betaalbaar te houden blijft de fiscale behandeling van de eigen woning ongewijzigd. De partijen willen permanente bewoning van recreatiewoningen mogelijk maken. Er wordt ingezet op woonvormen voor specifieke doelgroepen. Er komt een jaarlijkse inkomenstoets om te bepalen of de huurprijs nog passend is. Voor nieuwe instroom in de sociale huursector wordt ook een vermogenstoets ingevoerd.

De Nationale Prestatieafspraken en de andere uitkomsten van de Woontop worden doorgezet. De coalitie kiest daarmee voor continuering van ingezet beleid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De topprioriteit voor wonen en de continuïteit in beleid is positief voor gemeenten. Bouwen is een zaak van lange adem. Bij bouwen zijn veel partijen betrokken en uitgangspunten moeten helder zijn en zoveel mogelijk vaststaan.

Verlichting van de gemeentelijke uitvoering door afname van regels en standaardisering kan de verhouding tussen middelen en taken meer in balans brengen. Tegelijkertijd is er minder ruimte voor lokaal maatwerk en daarmee ook minder ruimte om rijksregels aan te passen die in de praktijk niet goed werken en voor bouwvertraging kunnen zorgen.

Voor de continuïteit is het goed dat het nieuwe kabinet vasthoudt aan 2/3 betaalbaar en 30% sociaal. Het toevoegen van een taakstelling voor betaalbare koop is begrijpelijk, maar betekent minder speelruimte in regio's en gemeenten waar het gaat om de programmering. Positief is dat het nieuwe kabinet rekening wil houden met regionale verschillen.

Het is positief dat de subsidieregelingen worden voortgezet. Dat is hard nodig, mede gezien de financiële positie van gemeenten. Het gaat bij woningbouw om € 1 miljard voor 2029 en 2030, maar niet structureel. Uit berekeningen blijkt wel dat jaarlijks € 4 à 5 miljard nodig is om 100.000 woningen per jaar te realiseren.

De coalitie zet in op permanente bewoning van recreatiewoningen. Dit is een aandachtspunt omdat dit de mogelijkheden tot vernieuwing van parken belemmert en leidt tot vaak niet-gewenste inperking van recreatiemogelijkheden. In geval van losse recreatiewoningen ontbreekt toetsing aan de lokale omstandigheden.

Gemeenten staan terughoudend tegenover de verkoop van corporatiewoningen gezien de behoefte aan sociale huur en de problemen rond versnipperd eigendom bij verduurzaming, funderingsherstel en integrale wijkaanpak.

Gemeenten kunnen bij het maken van prestatieafspraken met corporaties verder op de ingezette lijn. Als medeondertekenaar van de Woontopafspraken en de Nationale prestatieafspraken is de VNG het eens met dit voorstel van de coalitie. Wij denken dat verruiming van de commerciële activiteiten voor corporaties daadwerkelijk helpt om te voorzien in middenhuurwoningen. We denken echter niet dat dit gaat zorgen voor de noodzakelijke verbetering van de financiële positie van corporaties. In dat kader is het goed dat de vennootschapsbelasting vanaf 2028 wordt aangepakt. Wij zijn voorstander van volledige afschaffing van deze belasting voor corporaties.

Een grondfaciliteit kan gemeenten helpen bij het afdekken van de risico's bij grondaankoop. Bevordering van actief gemeentelijk grondbeleid is welkom. De VNG ziet graag een aanvulling op het regeerakkoord door het aanpassen van de inbrengwaarde van grond voor het kostenverhaal naar gebruikswaarde. Dat zal in de praktijk leiden tot kortere doorlooptijden in de vorming van plannen voor woningbouw.

Bij de woningbouwambities zien we beperkte aandacht voor water, bodem en klimaatverandering. Veel woningbouw is gepland in gebieden met risico op o.a. overstroming en bodemdaling. Wanneer onvoldoende wordt ingezet op klimaatadaptief bouwen komen huidige en toekomstige kosten voor beheer, wateroverlast en funderingsproblematiek in belangrijke mate bij gemeenten terecht. Ook is meer aandacht nodig voor de noodzaak om te investeren in behoud van bestaande woningen gezien o.a. funderingsproblematiek.

Ook voor de 21 bekende en 9 nieuwe woningbouwlocaties van nationaal belang geldt dat er nog veel afgesproken moet worden over de rol van de verschillende overheden op deze locaties. De grote belemmeringen als stikstof, netcongestie en financiering moeten voortvarend worden opgelost om de ambitie op woningbouw te halen. We kijken positief naar de aandacht die daaraan in het coalitieakkoord wordt gegeven en zien tegelijkertijd nog dat de ruimte voor investeringen beperkt is.

Landbouw, natuur en stikstof

Wat staat er in het akkoord?

De coalitie zet in op toekomstbestendige landbouw, sterke natuur en een toekomstgericht voedselsysteem, waarbij het doorbreken van het zogenoemde stikstofsloot een hoge prioriteit heeft. Hiervoor reserveren de coalitiepartijen € 20 miljard, waarvan € 6,5 miljard uit bestaande middelen. De coalitie wil nationale doelen voor 2035 wettelijk vastleggen, met tussendoelen voor 2030. In lijn met onze bouwstenen kiest zij daarbij voor een integrale, landelijke en gebiedsgerichte aanpak, gekoppeld aan juridisch bindende emissiedoelen. Daarnaast biedt de inzet op een geborgde

rekenkundige ondergrens en bindende convenanten voor gewasbescherming perspectief om urgente vraagstukken in samenhang uit te werken en gezamenlijk vervolgstappen te zetten.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In het regeerakkoord zijn verschillende onderdelen opgenomen die raken aan de bouwsteen emissiereductie landbouw. Daarmee wordt een beleidsrichting geschetst die relevant is voor gemeenten. Voor de komende periode zijn daarbij een aantal aandachtspunten van belang.

Zo zet het nieuwe kabinet onder meer in op vergroening van stedelijke gebieden, terwijl de implementatie van de Natuurherstelverordening moet plaatsvinden binnen bestaande budgetten. Dit roept de vraag op in hoeverre de financiering van de stedelijke opgave hiermee is geborgd.

Daarnaast kiest de coalitie voor zonering rond kwetsbare natuur. De gevolgen hiervan voor woningbouw en economische ontwikkeling vragen nadere aandacht, mede in het licht van de bredere ambitie om ruimtelijke knelpunten op te lossen.

Tot slot wordt een groot deel van de beschikbare middelen gericht op zones rond kwetsbare natuurgebieden. Daarbij is het relevant om te bezien in hoeverre alle regio's worden meegenomen en of er voldoende middelen beschikbaar blijven voor gebiedsprocessen in het gehele landelijke gebied.

Op koers voor het klimaat en groene groei

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen houden vast aan de klimaatdoelen voor 2030 en aan de implementatie en realisatie van de daarvoor afgesproken maatregelen. Voor de klimaatdoelen richting 2040 sluiten zij aan bij het Europese doel en bij de (in 2027) vast te stellen Europese aanpak en maatregelen.

Om deze doelen dichterbij te brengen willen de coalitiepartijen knelpunten in de uitvoering oplossen, doorbraken versnellen en inzetten op langetermijnbeleid. De plannen richten zich daarbij vooral op grote bedrijven en industrie en op de realisatie van wind op zee. Aandacht voor de lokale (gemeentelijke) aanpak, inwoners, het MKB en lokale industrie, en voor regionale aanpakken zoals de RES en integraal programmeren blijft beperkt. Meer inzet op deze onderdelen kan bijdragen aan een groter draagvlak voor de energietransitie.

Gemeenten vragen hier nadrukkelijk aandacht voor en willen hierover graag samenwerken met het nieuwe kabinet. Hieronder benoemt de VNG drie onderwerpen waar specifieke zorgen liggen en waarover zij de komende periode graag met de coalitie in gesprek gaat.

Uitvoeringsmiddelen

Het coalitieakkoord trekt de huidige reeks uitvoeringsmiddelen voor gemeenten en provincies door tot 2040. De middelen worden echter niet verhoogd, terwijl de Raad voor het Openbaar Bestuur in het rapport '*Koersen op Klimaatneutraal*' (2024) heeft geadviseerd dit wel te doen.

Energie-infrastructuur

De coalitiepartijen willen netcongestie aanpakken en trekken daarbij de regie meer naar zich toe. Dit krijgt onder meer vorm via een nieuwe Crisiswet Netcongestie, die procedures en vergunningen voor energie-infrastructuur moet versnellen. Ook blijven de partijen vasthouden aan lopende aanpakken en aan het wetgevingsprogramma voor het sneller uitbreiden van het elektriciteitsnet.

De vraag is in hoeverre energiebesparing en het beter benutten van het bestaande net hiermee voldoende prioriteit houden. Het coalitieakkoord benoemt wel het belang van prikkels in nettarieven, flexcontracten, energiehubs en het netbewust inpassen van duurzame elektriciteitsbronnen.

Voor energieopwekking blijven de coalitiepartijen inzetten op wind op zee, groen gas, groene en blauwe waterstof en kernenergie, onder meer door versnelling van het SMR-programma. De bouw van ten minste vier nieuwe kerncentrales wordt doorgezet. Hernieuwbare opwek via wind op land wordt niet benoemd en duidelijkheid over afstandsnormen voor wind op land ontbreekt.

Gebouwde omgeving

Het coalitieakkoord wil de energierekening blijvend betaalbaar houden en energiearmoede aanpakken, onder meer via een Nationaal Isolatie Offensief. Verhuurders moeten energielabels E, F en G per 2029 uitschakelen, gevolgd door energielabels C en D in 2040.

Via het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) wil het nieuwe kabinet wijken met de grootste energiearmoede ondersteunen. Het programma heeft een budget van € 135 miljoen per jaar en richt zich op 20 stedelijke gebieden. Het coalitieakkoord gaat niet in op de (verlenging van) andere instrumenten, zoals energiearmoedemiddelen, het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) en de Stimuleringsregeling Aardgasvrije Huurwoningen (SAH).

Het rijk wil blijven werken met een noodfonds energie om huishoudens met een laag inkomen gericht te ondersteunen bij hun energiekosten. De VNG heeft hierbij steeds gepleit voor een structurele oplossing via verduurzaming. Vanaf 2026 werkt het rijk aan de invoering van een pakket aan maatregelen in het kader van het Europese Social Climate Fund. Dit fonds moet structureel bijdragen aan het tegengaan van energiearmoede en het bevorderen van verduurzaming.

De coalitiepartijen blijven daarnaast inzetten op warmtenetten en zijn bereid via staatsdeelname private warmtebedrijven over te nemen of te participeren in nieuwe ontwikkelingen, binnen de bestaande financiële kaders. Ook willen zij inwoners zo snel mogelijk duidelijkheid geven over de beschikbare verduurzamingsopties. Waar een warmtenet niet passend is, willen de coalitiepartijen de uitrol van hybride warmtepompen stimuleren en per 2029 normeren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het coalitieakkoord bevestigt dat het nieuwe kabinet wil vasthouden aan de bestaande klimaatdoelen en de daarbij horende afspraken. Ook wordt ingezet op het wegnemen van knelpunten in de uitvoering. Daarbij wordt de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) genoemd als instrument om de uitvoerbaarheid van beleid te verbeteren en bij te dragen aan versnelling en meer langetermijnperspectief. Tegelijkertijd laat het coalitieakkoord zien dat de aandacht binnen het klimaat- en energiebeleid vooral uitgaat naar grote bedrijven en industrie. De rol van gemeenten, hun inwoners en het MKB komt daarbij beperkt aan bod.

Het coalitieakkoord kondigt aan dat de uitvoeringsmiddelen worden doorgetrokken tot na 2030. Hoe dit precies doorwerkt in de uitkeringssystematiek moet nog blijken. Sinds 2026 worden de middelen uitgekeerd via het gemeentefonds, in de vorm van een decentralisatie-uitkering die op termijn wordt opgevolgd door een bijzondere fondsuitkering. Het coalitieakkoord volgt daarbij niet het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (*Koersen op Klimaatneutraal*, 2024) om de reeks uitvoeringsmiddelen ook richting 2040 te verhogen. Hierdoor ontstaat volgens de huidige ramingen een tekort van circa € 400 miljoen in 2026, oplopend tot ruim € 500 miljoen per jaar vanaf 2030.

Uitvoeringsmiddelen (gemeenten en provincies)	2026	2027	2028	2029	2030
Advies ROB incl. indexatie en materiële kosten	€ 1.184,1	€ 1.235,0	€ 1.181,8	€ 1.255,8	€ 1.329,9
Beschikbaar op begroting KGG	€ 750,0	€ 747,0	€ 796,0	€ 799,0	€ 795,0

Deze middelen zijn bedoeld voor ambtelijke capaciteit op de gemeentelijke taken voor de energietransitie. Daarmee loopt met name de warmtetransitie het risico vertraging op te lopen. Gezien de prioriteiten is het begrijpelijk dat de coalitie de regie op de aanpak van netcongestie meer naar zich toe wil trekken. Tegelijkertijd kan dit gevolgen hebben voor de ruimte om brede maatschappelijke afwegingen te maken en voor de mogelijkheden van gemeenten om in te spelen op lokale behoeften en omstandigheden, waaronder leefbaarheid, ruimtelijke kwaliteit en draagvlak. Gemeenten hebben juist een rol in het aanbrengen van samenhang binnen gebieden en het ontwikkelen van lokale oplossingen.

Naast netverzwaring is een doortastende aanpak gericht op het beter benutten van het bestaande elektriciteitsnet van belang. Gemeenten kunnen hierin een rol vervullen. In het coalitieakkoord komt de ontwikkeling naar een meer decentraal en integraal energiesysteem echter beperkt terug. Ook krijgt het thema 'beter benutten' weinig nadere uitwerking, bijvoorbeeld als het gaat om netbewuste nieuwbouw, energiedelen en tweezijdig laden.

Daarnaast blijft onduidelijkheid bestaan over afstandsnormen voor wind op land. Dit leidt tot onzekerheid bij gemeenten over lopende en geplande windprojecten. Verdere groei van duurzame energieopwekking is nodig om wonen, werken en mobiliteit mogelijk te blijven maken. Duidelijkheid over windnormen kan bijdragen aan voortgang op dit terrein.

Er leven vragen over de aanpak van energiearmoede en de verduurzaming van de gebouwde omgeving, omdat hiervoor aanvullende middelen of nieuw instrumentarium ontbreken. De wijze waarop het coalitieakkoord inzet op het blijvend verlagen van de energierekening en het terugdringen van energiearmoede lijkt onvoldoende. Het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid richt zich bovendien op slechts twintig stedelijke gebieden in Nederland.

De VNG gaat met het nieuwe kabinet in gesprek over de manier waarop gemeenten de lokale warmtetransitie kunnen versnellen en inwoners handelingsperspectief kunnen bieden, waaronder de door de coalitie beoogde duidelijkheid over warmtenetten. De vermelding van staatsdeelneming voor warmtebedrijven in het coalitieakkoord biedt op zichzelf nog geen zekerheid over een haalbare businesscase, met name voor nieuwe warmtenetten. Uitstel bij het beschikbaar stellen van aanvullende middelen kan gevolgen hebben voor de kosten van de warmtetransitie en voor het behalen van de klimaatdoelen.

Klimaatadaptatie en water

Klimaatadaptatie wordt in het coalitieakkoord niet expliciet genoemd. Gezien de verwijzingen naar onder meer het Deltaprogramma, water en waterveiligheid, gaat de VNG ervan uit dat de bestaande inzet op klimaatadaptatie wordt voortgezet. Dat betekent dat er aandacht blijft voor klimaatadaptatie, maar dat de beschikbare middelen mogelijk ontoereikend zijn. In het akkoord lijkt beperkt rekening te zijn gehouden met de investeringen die nodig zijn voor waterveiligheid, ter voorkoming van wateroverlast en funderingsproblemen, of voor het klimaatadaptief inrichten van bestaande en

nieuwe bebouwing. Wel is er relatief veel aandacht voor het verbeteren van de waterkwaliteit, onder andere door inzet op het voorkomen van het lozen van ongewenste stoffen via bronaanpak.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het weer wordt extremer, waardoor gemeenten voor een grote opgave staan. Dit betreft niet alleen waterveiligheid en het voorkomen van overlast, maar ook hittebestrijding, klimaatadaptief inrichten van bestaande bebouwing en het creëren van draagvlak voor de soms complexe keuzes die hierbij horen. De VNG zet zich ervoor in dat ook het rijk de benodigde verantwoordelijkheid neemt voor klimaatadaptatie, om te voorkomen dat de gevolgen volledig bij gemeenten terechtkomen. Positief is dat in het akkoord wordt vermeld dat 'water en bodem sturend' een richtinggevend principe blijft in de Nota Ruimte.

De sterkste economie van Europa

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen sturen actief op 1,5% structurele economische groei door in te zetten op innovatie, verduurzaming en verhoging van de productiviteit, in lijn met het rapport '*De route naar toekomstige welvaart*' van Peter Wennink. Ze kiezen voor een nieuw strategisch industriebeleid met focus op specifieke domeinen en markten, gebaseerd op potentieel verdienvermogen, maatschappelijke opgaven en het belang voor strategische autonomie. De positie van Nederland in de schone maakindustrie wordt verder versterkt. Het nieuwe kabinet wil bedrijven voldoende ruimte bieden voor fysieke uitbreiding en streeft naar de 3%-norm voor R&D-investeringen.

In het kader van de schone maakindustrie willen de coalitiepartijen bovendien toewerken naar een volledig circulaire economie in 2050. Om dit te bereiken wordt het Nationaal Programma Circulaire Economie versterkt, met (sectorale) circulaire doelen. Hiermee wordt beoogd innovatie en marktontwikkeling te stimuleren en de concurrentiepositie van Europese en Nederlandse ondernemers te versterken. Daarnaast ligt de nadruk op uitvoering en concrete opschaling van circulaire oplossingen in de praktijk. De huidige afhankelijkheid van strategische grondstoffen wordt genoemd als belangrijkste reden om te streven naar een circulaire economie. Tegelijkertijd ziet men kansen voor verdere uitbouw van een schone maakindustrie, met ruimte voor onder meer circulaire bouwmaterialen, groene chemie en biobased plastics.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De coalitiepartijen nemen extra stappen om investeringen los te maken en het vestigingsklimaat te versterken. Dit gebeurt onder meer via de voortzetting van de impulsaanpak voor winkelgebieden, wat van belang is voor de leefbaarheid en vitaliteit van binnensteden en kernen. Het is echter nog niet bekend welke middelen hiervoor beschikbaar worden gesteld. Daarnaast willen de partijen regeldruk aanpakken door jaarlijks minimaal 500 regels te schrappen of te vereenvoudigen. Elk ministerie krijgt hiervoor een vaste reductiedoelstelling, en bij nieuwe wetgeving wordt een uitvoeringstoets gedaan om de gevolgen voor medeoverheden en het MKB in kaart te brengen. Dit biedt mogelijkheden voor gemeenten. Ook wil het nieuwe kabinet samen met gemeenten standaarden ontwikkelen om de lokale regeldruk voor ondernemers te beperken.

Bij het nieuwe industriebeleid en innovatie blijft onduidelijk hoe aansluiting wordt gezocht bij het brede MKB, dat ongeveer 70% van de regionale werkgelegenheid en brede welvaart in gemeenten verzorgt. Het streven naar een 3%-norm voor R&D-investeringen biedt kansen voor de regionale economie en de arbeidsmarkt. Voor gemeenten is het belangrijk dat hierbij een koppeling wordt gelegd met menselijk kapitaal en regionaal arbeidsmarktbeleid, zodat de impact van deze investeringen optimaal is.

Gemeenten ondersteunen het streven naar een volledig circulaire economie in 2050 en zien positief dat de coalitiepartijen de opschaling van circulaire oplossingen in de praktijk willen versterken. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot meer circulair inkopen of hergebruik van grondstoffen. Hoe precies wordt toegewerkt naar een volledig circulaire economie en hoe om te gaan met minder strategische grondstoffen is nog niet uitgewerkt. Ook is een verlaging van de verwerkingskosten voor door gemeenten ingezameld huishoudelijk afval nog niet in zicht.

Hoofdstuk 4 – Nederland in de wereld

Defensie en internationale veiligheid

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen investeren stevig in defensie en willen uiteindelijk in 2035 3,5% van het bbp besteden aan defensie-uitgaven. Een deel van deze uitgaven willen zij bekostigen met een vrijheidsbijdrage. De coalitiepartijen willen de Wet op de defensiegereedheid zo snel mogelijk invoeren om defensie te faciliteren in het creëren van ruimte voor personeel en oefenen. Men zoekt hierbij nadrukkelijk de samenwerking met Europa op. Ook willen de coalitiepartijen een aanjagende rol hebben binnen de Europese Unie. De partijen geven geen invulling aan de NAVO-afspraken om 1,5% van het bbp te besteden aan investeringen die ten goede komen aan maatschappelijke weerbaarheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is niet duidelijk hoe de door Wet op defensiegereedheid mogelijk gemaakte ruimteclaims zich verhouden tot andere ruimteclaims zoals omschreven in de Ontwerp-Nota Ruimte. Hetzelfde geldt voor de inzet op Europese uitzonderingen voor defensie. De prioriteit van ingrepen is nog niet bepaald terwijl de inzichtelijkheid van keuzes wel het doel is van de Omgevingswet.

Er is beperkt aandacht voor de bredere weerbaarheidsopgave, zoals het gereedmaken van de infrastructuur of het realiseren van schuilplaatsen. Dit betekent dat gemeenten zelf verantwoordelijk zijn voor het investeren in de weerbaarheid van dorpen, wijken en buurten.

Europa en de wereld

Wat staat er in het akkoord?

Nederland moet een leidende en constructieve rol spelen in Europa volgens de coalitiepartijen. Europa moet onafhankelijker, sterker en veiliger worden door samenwerking op het gebied van defensie, energie, technologie, financiën en industrie. De coalitiepartijen willen het Meerjarig Financieel Kader (MFK) herprioriteren naar investeringen in veiligheid, defensie en innovatie. Daarnaast moet Nederland een aanjagersrol spelen bij het implementeren van de rapporten 'The future of European competitiveness' van Mario Draghi en 'Much more than a Market' van Enrico Letta.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is het MFK een belangrijk onderwerp, omdat het gaat over de fondsen zoals EFRO, Interreg en ESF. De inzet van de coalitie op veiligheid, defensie en innovatie sluit grotendeels aan bij de inzet van de gemeenten voor een nieuw Meerjarig Financieel Kader. Voor gemeenten is het belangrijk dat het partnerschapsbeginsel wordt gerespecteerd en dat het MFK bijdraagt aan Europese en Nederlandse uitdagingen zoals het versterken van de concurrentiekracht, innovatie en de sociale, groene en digitale transitie.

Asiel, migratie en integratie

Het coalitieakkoord presenteert een aantal maatregelen voor een stabiel asiel- en migratiebeleid, zoals het behoud van de Spreidingswet, voorkomen van dure (crisis)noodopvang, beleid op basis van realistische prognoses en meerjarige financiering voor de vreemdelingenketen. Er is aandacht voor sneller meedoen via werk en taal, en er wordt ingezet op voldoende opvangplekken en alternatieve huisvesting. Dat sluit goed aan bij de bouwsteen én het alternatieve VNG-plan voor opvang en integratie 'Van wachtstand naar werkstand'. Bij arbeidsmigratie zijn de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten van het recente SER-advies leidend, waarbij werkgevers meer verantwoordelijkheden krijgen.

Asielzoekers

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de asielketen beter op orde brengen door steviger op te treden tegen overlastgevers, meer rust en voorspelbaarheid in de opvang te creëren en te werken met structurelere, meerjarige financiering van de keten (IND, COA, DT&V en Nidos). Asielzoekers met een kansrijke aanvraag krijgen sneller toegang tot werk en taal. Werk en meedoen worden nadrukkelijk de norm, en een inburgeringstraject gaat hier beter op aansluiten. Zolang de asielketen nog niet op orde is en de opvangcapaciteit onvoldoende blijft, willen de coalitiepartijen de spreidingswet behouden om te zorgen voor een evenwichtige verdeling van opvang over gemeenten.

Werken moet eenvoudiger worden voor kansrijke asielzoekers, onder meer door een alternatief voor de tewerkstellingsvergunning, hulp en bemiddeling naar werk en uitbreiding van het aantal pilots met startbanen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten blijven een centrale rol spelen in opvang, leefbaarheid en openbare orde. Het behoud van de spreidingswet biedt bestuurlijke duidelijkheid en voorkomt dat de opvangdruk eenzijdig bij een beperkt aantal gemeenten blijft liggen. De inzet op sneller meedoen via werk en taal kan bijdragen aan meer rust rond opvanglocaties. Dit vraagt om goede afstemming met lokale en regionale partners in onder meer de Werkcentra en voldoende uitvoeringscapaciteit.

Statushouders

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de druk op de sociale huur verminderen en zetten in op alternatieve, tijdelijke woonvormen tussen opvang en reguliere huisvesting. Zolang deze alternatieven onvoldoende beschikbaar zijn, blijft het aan gemeenten om zelf te bepalen hoe zij omgaan met voorrang voor statushouders. Daarnaast willen de coalitiepartijen de Participatiewet en de Inburgeringswet beter op elkaar laten aansluiten, zodat statushouders sneller aan het werk kunnen en integratie en participatie parallel verlopen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten behouden beleidsruimte om, passend bij hun lokale situatie, keuzes te maken in de huisvesting van statushouders. Tegelijkertijd vraagt de inzet op flexibele woonvormen en snellere arbeidsmarkttoeleiding om samenhang tussen wonen, inburgering en participatie. Dit versterkt de gemeentelijke regierol, maar vergt ook voldoende middelen, faciliterende wettelijke kaders en uitvoeringsruimte.

Oekraïense ontheemden

Wat staat er in het akkoord?

Oekraïense ontheemden vallen tot 2027 onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming. Daarna willen de coalitiepartijen overstappen op een tijdelijke verblijfsstatus en inzet plegen op participatie en meedoen via werk. Over de langetermijninrichting na 2027 biedt het coalitieakkoord echter nog weinig concrete duidelijkheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten blijven verantwoordelijk voor opvang, begeleiding en toeleiding naar werk. Dit betekent dus ook dat de zorgen en problemen in de uitvoering nog niet zijn opgelost. Gemeenten ervaren op dit moment ernstige knelpunten bij de opvang, begeleiding en toeleiding naar werk van Oekraïeners. We zijn hierover al langer in gesprek met het kabinet, helaas tot nu toe zonder concrete oplossingen. Ook in het nieuwe akkoord zien we die nog niet. Voor gemeenten is daarnaast snelle duidelijkheid over de langetermijn noodzakelijk, omdat het risico bestaat dat anders per maart 2027 nieuwe uitvoerings- en opvangproblemen ontstaan. We willen hierover zo snel mogelijk in gesprek met het nieuwe kabinet.

Arbeidsmigranten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen nemen de aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten en het recente SER-advies als uitgangspunt. Werkgevers worden nadrukkelijk verantwoordelijk voor registratie, huisvesting en het voorkomen van misstanden. Bij nieuwe bedrijvigheid willen de coalitiepartijen werken met een bedrijfseffectrapportage, zodat huisvesting, voorzieningen en leefbaarheid vooraf worden meegewogen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten krijgen meer mogelijkheden om vooraf te sturen op de effecten van arbeidsmigratie. Dit vraagt om extra inzet op toezicht, handhaving en ruimtelijke afwegingen. De bedrijfseffectrapportage versterkt de positie van gemeenten richting werkgevers, mits dit gepaard gaat met voldoende ondersteuning en duidelijke kaders vanuit het rijk.

Ontwikkelingssamenwerking

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de 10% bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking terugdraaien, door jaarlijks structureel € 257 miljoen extra te investeren. Deze extra middelen zijn bedoeld voor humanitaire hulp, klimaat, onderwijs, vrouwenrechten en het verstevigen van het maatschappelijk middenveld. Ook blijft er nadrukkelijk aandacht voor het bijdragen aan de opvang van vluchtelingen in de regio en het beheersen van internationale migratiestromen, zowel direct als in de vorm van migratiepartnerschappen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

VNG International heeft een strategisch partnerschap met het ministerie van Buitenlandse Zaken waarmee we bijdragen aan het versterken van lokaal bestuur in 14 landen, waaronder wederopbouw in Oekraïne. Nederlandse gemeenten dragen met kennis en expertise bij aan dit programma. De financiering van dit programma loopt tot eind 2026. De VNG blijft in constructieve dialoog met het ministerie van Buitenlandse Zaken om ook na 2027 te blijven werken aan krachtig lokaal bestuur.

Hoofdstuk 5 – Nederland werkt

Elementen uit de bouwsteen Investeringsagenda zijn zichtbaar in de aanpak van de coalitiepartijen. De partijen kijken door tot 2035, ook al is een doorkijk tot en met 2050 nodig.

Onderdelen uit de bouwsteen Bestaanszekerheid zien we duidelijk terug in het coalitieakkoord. Wat specifiek ontbreekt is de herijking van het sociaal minimum en het op orde brengen van de basis. Ook zien we dat maatregelen genomen worden die de basis van bestaanszekerheid juist onder druk zetten. Tegelijkertijd is er wel oog voor Caribisch Nederland en de opvolging van Commissie Thodé voor een leefbaar sociaal minimum. Voor deze samenhangende maatregelen is het budgettaire kader nog onduidelijk. De bezuinigingen op de sociale zekerheid en zorg enerzijds en de impact van maatregelen anderzijds kunnen we nog niet overzien op het gemeentelijk domein en voor onze inwoners.

Bestaanszekerheid gaat over inhoud, maar ook over een stevige, gelijkwaardige en intensieve samenwerking met gemeenten en publieke dienstverleners van beleid tot uitvoering. Wij steken onze hand uit om samen te werken aan concrete en uitvoerbare maatregelen.

Werk en zekerheid

Samenwerkingsagenda op werk, inkomen en arbeidsmarkt

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen komen met een werkagenda voor zowel de korte als middellange termijn, waarbij zij zich richten op maatregelen die sociale zekerheid en baan zekerheid beïnvloeden. Het nieuwe kabinet bouwt verder aan werkcentra die op maat gemaakte dienstverlening bieden, afgestemd op de lokale arbeidsmarkt en bewoners.

Daarnaast streeft het nieuwe kabinet naar 3% R&D-investeringen en wordt er een Nationale Investeringsinstelling opgericht om het Nationaal Groeifonds te vervangen. Samen met sociale partners wordt er een ambitieuze samenwerkingsagenda ontwikkeld. In een driehoeksoverleg werken de ministers van SZW en EZ, samen met werkgeversorganisaties en vakbonden, aan concrete doelen voor een betere arbeidsmarkt en een sterker systeem voor werk en inkomen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het akkoord en de aangekondigde werkagenda bieden ruimte voor een constructieve samenwerking met gemeenten, alhoewel zij niet expliciet genoemd worden. Gemeenten hebben immers een regie- en uitvoerende rol in de Participatiewet, re-integratie en werkcentra. De voortzetting van de samenwerking in de werkcentra sluit aan bij de gedeelde ambitie van gemeenten en hun partners, maar onduidelijk is of de gewenste aanvullende middelen voor integrale dienstverlening daadwerkelijk worden vrijgemaakt.

Verhoogde R&D-middelen en de Nationale Investeringsinstelling versterken regionale innovatie-ecosystemen en bieden toegang tot kapitaal voor sociaal(economische) ambities en vraagstukken van gemeenten en arbeidsmarktregio's.

Leven Lang Ontwikkelen en Transitievergoeding

Wat staat er in het akkoord?

Er is gepaste focus op talentontwikkeling en een toekomstbestendige economie en arbeidsmarkt. Met een korte termijninvestering van €100 miljoen in Leven Lang Ontwikkelen (LLO) kijkt het nieuwe

kabinet naar tekortsectoren en kansrijke beroepen. Hiervoor worden de re-integratiebudgetten verlaagd. Voor de lange termijn willen de coalitiepartijen naar een stelsel van individuele leerrechten. Mensen die het meest baat hebben bij om- en bijscholing (zoals mbo'ers en mkb'ers) moeten daar ook het meest gebruik van kunnen maken.

De compensatie van de transitievergoeding wordt afgeschaft en deze wordt gekoppeld aan de (nieuwe) LLO-infrastructuur. Daardoor krijgen werkgevers die tijdig en voldoende hebben geïnvesteerd in bijscholing, omscholing en re-integratieverplichtingen lagere tot helemaal geen verplichtingen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De investering in LLO biedt gemeenten kansen als regisseurs van de regionale arbeidsmarkt. Toch is er behoefte aan meer en flexibeler budget voor werkcentra. Door een verlaging van het UWV-re-integratiebudget met € 100 miljoen komen meer mensen na hun uitkering bij gemeenten terecht voor begeleiding.

De afschaffing van de compensatie van de transitievergoeding raakt sociaal ontwikkelbedrijven onevenredig hard en de huidige demissionaire Minister van SZW heeft toegezegd in het huidige wetsvoorstel te kijken of een uitzonderingspositie of compensatie mogelijk is.

Participatiewet, aanpassingen WW en Arbeidsongeschiktheidsstelsel

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen met een tweesporenbeleid de stelsels van arbeidsongeschiktheid en sociale zekerheid aanpassen. Dit gaat zowel om opvolging van de commissie OCTAS als om versobering van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De WW-uitkering wordt verkort naar één jaar, met verscherping van eisen qua opbouw van rechten en verzilvering, inclusief een korting op het maximaal te ontvangen bedrag. De AOW-leeftijd stijgt mee met de stijging van de levensverwachting en de IVA wordt afgesloten voor nieuwe instroom. Ook worden samenhangende interventies geschetst die de WIA uitvoerbaar en betaalbaar moeten houden.

Op middellange termijn willen de coalitiepartijen fundamentele herzieningen van het stelsel van ziekte en arbeidsongeschiktheid, met primaire focus op goede en snelle begeleiding naar werk. Het streven is dat meer mensen de weg naar werk vinden vanuit de Participatiewet, zeker in deze krappe arbeidsmarkt. Daar staat tegenover dat ze van de kleine groep die echt niet kan werken ook niet constant zullen vragen dit toch te doen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aanpassingen van de WW, IVA en WIA kunnen ertoe leiden dat inwoners sneller een beroep doen op de bijstand, wat gevolgen kan hebben voor de gemeentelijke ondersteuning. Dit geldt vooral voor mensen met een lang arbeidsverleden voor wie het verlies van werk ingrijpend kan zijn. De aangekondigde korting van € 100 miljoen op de re-integratiebudgetten van het UWV kan daarnaast invloed hebben op de beschikbare ondersteuning in de Werkcentra, al is de precieze impact voor gemeenten nog niet duidelijk.

Mensen die niet meer uren kunnen werken, bijvoorbeeld vanwege een arbeidsbeperking, hebben geen baat bij de voltijdsbonus of het meerurenvoordeel. Recent is een compensatie uitbetaald aan medewerkers van de sociaal ontwikkelbedrijven omdat zij getroffen waren door soortgelijke beleidskeuzes. Deze ontwikkelingen vragen daarom zeer zorgvuldige afwegingen waar gemeenten bij betrokken moeten worden.

Gemeenten werken al aan een fundamentele herziening van de Participatiewet en steunen het ontzien van mensen die echt niet kunnen werken. Onduidelijk is of er steun is om voor deze groep de arbeidsplicht los te laten en een hogere inkomensondersteuning te bieden.

Kinderopvang

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen doorgaan met bijna gratis kinderopvang voor werkende ouders. Door de grootste toeslag af te schaffen, verminderen ze financiële onzekerheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

In de praktijk dreigt kinderopvang voor ouders met een laag inkomen juist minder toegankelijk te worden. Doordat er wordt vastgehouden aan de arbeidseis, wordt kinderopvang niet betaalbaar en toegankelijk voor álle kinderen. Door de verwachte toenemende vraag en het aanhoudende personeelstekort nemen de kosten voor ouders toe. Echte vereenvoudiging gaat er vanuit dat aparte gemeentelijke regelingen, zoals kinderopvang via een Sociaal Medische Indicatie (SMI), op termijn minder nodig zijn. Met de huidige uitwerking lijkt dat echter niet realistisch. Gemeenten verwachten dat deze regelingen voorlopig nodig blijven om de toenemende ontoegankelijkheid van de kinderopvang te compenseren.

Meer ondersteuning voor gezinnen met kinderen

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen gezinnen ondersteunen en meer zekerheid geven. Daarom werken ze toe naar het verminderen van de veelheid aan regelingen en het risico op terugvorderingen. Ze beginnen door de kinderbijslag en het kindgebonden budget samen te voegen in één-kindregeling met een hoger vast en een lager variabel bedrag. SVB is de beoogde uitvoerder.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De introductie van de één-kindregeling is een positieve stap voor ouders en de uitvoering. Het is wel van belang dat de basis op landelijk niveau goed geregeld wordt, toereikend is voor inwoners en dat er gekeken wordt naar samenhang met lokale voorzieningen, zoals bijzondere bijstand, schuldhulpverlening en kinderopvang.

Een goed inkomen

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen met hervormingen en bezuinigingen de sociale zekerheid en zorg toekomstbestendig maken. Ze richten zich op gerichte maatregelen voor kwetsbare groepen zoals werkende armen, investeren in armoedebeleid en schuldenpreventie. In overleg met gemeenten willen ze werken aan vereenvoudiging en een basisniveau van aanvullende gemeentelijke regelingen.

Om grip te krijgen op de portemonnee willen ze dat alle regelingen van de overheid op een vast moment in de maand worden uitbetaald. De coalitiepartijen zetten zich ervoor in om, in samenwerking met aanbieders van vaste lasten zoals banken, zorgverzekeraars en energiebedrijven, te komen tot één vaste betaaldag voor maandelijkse lasten, als de inwoner hierom vraagt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De beoogde hervormingen en bezuinigingen raken de gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden, zoals de bijstand, het armoede- en schuldenbeleid en re-integratie en

participatie. De VNG zal deze voorstellen toetsen op de gevolgen voor de uitvoering, de financiën en de gemeentelijke doelgroepen.

Positief is dat het coalitieakkoord inzet op extra investeringen in armoedebestrijding en schuldenpreventie, met een structurele reservering van € 150 miljoen. Tegelijk is nog onduidelijk welk deel hiervan bij gemeenten terechtkomt. In het akkoord ontbreekt bovendien een duidelijke opvolging van de aanbevelingen van de Commissie sociaal minimum, die benadrukte dat het rijk verantwoordelijk is voor een toereikend en zeker inkomen.

In de Verklaring Bestaanszekerheid heeft de VNG daarnaast gepleit voor meer eenvoud en voorspelbaarheid voor inwoners, onder meer door te werken met één betaalmoment. Samen met ketenpartners wil de VNG betrokken zijn bij de verdere uitwerking hiervan, zodat dit in de praktijk haalbaar en uitvoerbaar wordt.

Goed onderwijs en wetenschap

Onderwijs

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen draaien de bezuinigingen op het onderwijs terug en investeren een oplopende reeks van € 1 miljard in 2027 tot € 1,5 miljard structureel vanaf 2031 in onderwijs.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat het rijk investeert in het onderwijs. Verspreid over het regeerakkoord staan, naast deze investering, nog diverse wenselijke maatregelen om onze jeugd betere kansen te geven. Denk aan de kansrijke start bij gezondheid, het versterken van de pedagogische basis bij jeugdzorg en hier dus de investeringen in van de rijke schooldag en vroeg en voorschoolse educatie. In de praktijk van gemeenten zijn al die aanpakken dagelijks met elkaar verweven.

Gemeentelijke Onderwijsachterstandsmiddelen

Wat staat er in het akkoord?

Leerachterstanden worden vroeg aangepakt. De coalitiepartijen investeren in bewezen aanpakken zoals de rijke schooldag en voor- en vroegschoolse educatie via de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Hoewel de enveloppe van € 1,5 miljard in de financiële paragraaf niet wordt verbijzonderd gaan we ervan uit dat hiermee de 10% SPUK-korting en de 2% extra korting op de gemeentelijke onderwijsachterstandsmiddelen per 2027 worden teruggedraaid. Dat is goed nieuws voor gemeenten en voor kinderen. Gemeenten kunnen daarmee hun aanbod aan voorschoolse educatie op peil houden en zo meer kinderen behoeden van een achterstand aan de start van hun schoolcarrière. Omdat dit per 2027 ingaat, ontstaat er nog wel een gat in de financiering voor 2026. Dat zullen we bij de komende begrotingsbehandeling agenderen.

Onderwijshuisvesting

Wat staat er in het akkoord?

Ondanks de grote noodzaak tot investeren is er in het akkoord niet voorzien in extra middelen. De partijen willen scholen beter ondersteunen bij de renovatie en verbetering van schoolgebouwen, maar doen dit 'binnen de bestaande mogelijkheden en middelen'.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het gat tussen de breed gedeelde ambitie van goede, veilige, klimaatneutrale schoolgebouwen en het beschikbare budget om deze te realiseren loopt door inflatie en verdere veroudering op naar € 1,3 miljard per jaar. Als gevolg hiervan zullen schoolgebouwen opnieuw verder verouderen. Scholen zijn daardoor steeds minder geschikt om naar de normen van vandaag les in te geven en voldoen in steeds mindere mate aan de eisen en wensen ten aanzien van energieprestaties en binnenklimaat.

Mbo

Wat staat er in het akkoord?

Het regeerakkoord wil het mbo versterken door structurele financiering en gelijke toegang voor studenten. Er komt extra aandacht voor stagediscriminatie, mentale gezondheid en weerbaarheid. De talentstrategie richt zich op betere aansluiting met de arbeidsmarkt en meer erkenning van het mbo als eindstation in het onderwijs.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten en mbo werken op veel terreinen intensief samen, bijvoorbeeld rondom het regionale arbeidsmarktbeleid, voldoende vakkrachten in tekortsectoren (techniek, bouw, veiligheid, kinderopvang), inburgering en mentale gezondheid van mbo-studenten. De extra investering geeft een goede basis voor deze samenwerking, bijvoorbeeld over ondersteuning en zorg voor mbo-studenten en de beweging van selectie- naar talentmaatschappij. Gemeenten spelen via de regionale meldpunten antidiscriminatie een rol in het tegengaan van stagediscriminatie.

Maatschappelijke diensttijd

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen burgerschap en maatschappelijke weerbaarheid bij jongeren bevorderen door de Maatschappelijke Diensttijd (MDT) beschikbaar te houden voor personen tussen twaalf en dertig jaar die niet deelnemen aan het militaire dienstjaar.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG gaat ervan uit dat het budget MDT van € 130 miljoen behouden blijft voor het veld en dat dezelfde werkwijze als voor dit jaar gehandhaafd blijft. Relevant om te weten is dat gemeenten zelf geen MDT-projecten kunnen aanvragen bij OCW, maar MDT-partners dit wel kunnen doen in afstemming met gemeenten. Er zijn dus geen financiële gevolgen voor gemeenten.

Basisvaardigheden in relatie tot Volwasseneducatie (WEB)

Wat staat er in het akkoord?

Het gericht investeren in lezen, schrijven en rekenen wordt voortgezet. Op die manier beginnen kinderen niet met een achterstand en is er op het mbo meer tijd voor beroepsvaardigheden in plaats van het inhalen van achterstanden.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief en hard nodig dat het nieuwe kabinet het niveau van basisvaardigheden in het onderwijs zelf wil verhogen. In het akkoord zien wij echter geen aanvullende investeringen in de volwasseneducatie. Het is onduidelijk of de 10% SPUK-korting op de gemeentelijke middelen voor volwasseneneducatie onder het terugdraaien van de onderwijsbezuinigingen valt.

Cultuur

Wat staat in het akkoord?

De coalitiepartijen willen de financieringsstructuur in de culturele sector herzien en geven makers en culturele instellingen langjarige zekerheid, met oog voor de regionale spreiding. Ze willen de regeldruk in de culturele sector verminderen. Bij cultuurbeleid hebben ze extra aandacht voor talentontwikkeling, muziekscholen en landelijke dekking van cultuurvoorzieningen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De aandacht voor de breedte van cultuur sluit aan bij de cultuurpropositie van de VNG en de bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028 die we vorig jaar maakten met OCW en IPO. We gaan ervan uit dat de extra aandacht aan zal sluiten bij die afspraken. Talentontwikkeling en muziekscholen zijn daarin een lokale/regionale verantwoordelijkheid.

Voor langjarige zekerheid is 'fair pay' essentieel. Dit vereist niet alleen meer rijksmiddelen voor landelijke aanbieders, maar ook extra cultuurmiddelen in het gemeentefonds. Zo kunnen gemeenten lokaal ook eerlijk betalen. Zonder extra geld leidt 'fair pay' tot minder cultureel aanbod.

Bibliotheken

Wat staat in het akkoord?

Ze willen bibliotheken in heel Nederland versterken, zodat mensen ook hulp krijgen bij laaggeletterdheid, digitale zaken en taallessen. In de budgettaire tabel staan geen extra investeringen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De versterking van de bibliotheken sluit aan bij de werkzaamheden van vorige kabinetten. Het wetsvoorstel is inmiddels door het demissionaire kabinet aan de kamer gestuurd. Met de aankondiging van de invoering van een zorgplicht voor gemeenten in de nieuwe bibliotheekwet (WSOB) zijn er middelen vrijgekomen die vanaf 2028 structureel in het gemeentefonds zullen landen. Dit akkoord voegt daar geen verdere middelen aan toe.

Emancipatie

Wat staat in het akkoord?

Het akkoord stelt voor om geweld tegen vrouwen aan te pakken via één Nationaal Actieplan en een Nationaal Coördinator. De samenwerking tussen hulpverlening, justitie en ministeries wordt aangescherpt en de rol van Veilig Thuis verder versterkt. Geweld achter de voordeur wordt behandeld als *high impact crime*. Professionals krijgen extra training om signalen van huiselijk geweld, intieme terreur en rode vlaggen voorafgaand aan femicide beter te herkennen. Ook wordt gewerkt aan sterkere bewustwording, een hardere aanpak van online seksueel geweld en aangescherpte wetgeving, waaronder Clare's Law, strafbaarstelling van psychisch geweld en een adviesplicht voor onderwijs- en zorgprofessionals. Bescherming tegen eengerelateerd geweld wordt uitgebreid, onder meer via uitreisverboden. Met het akkoord wordt € 10 miljoen per jaar beschikbaar gesteld voor de bestrijding van femicide.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een sterke en centrale aanpak van huiselijk en gendergerelateerd geweld is hard nodig. Gemeenten zijn voor een belangrijk deel verantwoordelijk voor de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en zien dat het stelsel onder grote druk staat. Het is daarom een zorg dat het rijk bij de grote inhoudelijke ambities een dergelijk klein bedrag beschikbaar heeft gesteld.

Een gezonde samenleving

Wat staat er in het akkoord?

Er is aandacht voor de gezondheid van kinderen en het stimuleren van bewegen in het dagelijks leven en sport voor mensen met en zonder beperking. Ze willen bouwen aan zorgzame wijken en buurten door te investeren in de sociale cohesie. Daarnaast wordt ingezet op renovatie en verduurzaming van sportaccommodaties. Het Actieprogramma Kansrijke Start wordt verder ondersteund, zodat gezinnen in een kwetsbare situatie betere zorg en ondersteuning ontvangen. Ook zijn er extra middelen voor medische preventie.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Extra investeringen in de sociale basis en in krachtige gemeenschappen juichen we toe: daar zitten belangrijke sleutels tot een gezonde(re) samenleving. Na het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en de afspraken in het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) is de verdere versterking van Kansrijke Start een mooie stap. Gezonde en leefbare wijken moeten uitnodigen tot bewegen. Dat vraagt meer dan het opknappen van speelplaatsen en accommodaties, maar we zien dit wel als een belangrijke voorwaarde.

Investeren in de gezondste generatie ooit vraagt fundamentele en duurzame keuzes gericht op gezondheid. Maar ook weerstand kunnen bieden aan pandemieën. Dat de bezuinigingen van eerdere kabinetten op de pandemische paraatheid niet worden teruggedraaid is teleurstellend.

Huishoudelijke hulp

Wat staat in het akkoord?

Huishoudelijke hulp als maatwerkvoorziening binnen de Wmo 2015 wordt geschrapt met ingang van 1 januari 2029. Voor de mensen die niet zelf hulp kunnen regelen, blijft de gemeente daarin voorzien, waarbij geldt dat de beoogde besparing (€ 435 miljoen per 2029 op de rijksbegroting) taakstellend is.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Vooralsnog is onduidelijk wat de precieze consequenties zijn zowel inhoudelijk als financieel en het is daarmee een risico voor gemeenten waar we aandacht voor hebben. Onduidelijk is wat dit betekent voor de eerdere voornemens van een inkomensafhankelijke eigen bijdrage en de daarmee samenhangende ingeboekte bezuiniging op het gemeentefonds.

Versterken wijken en buurten

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen investeren in zorgzame buurten en gemeenschapsontwikkeling zodat ouderen en mensen met een beperking langer thuis kunnen wonen met passende ondersteuning. Daarbij ondersteunen ze mantelzorgers door het blijven bieden van respijtzorg. Ze willen zorgen dat gezonde keuzes via een wijkgerichte aanpak ook kwetsbare groepen bereiken. Verder willen de partijen investeren in het versterken van buurtregie, sociale cohesie en mantelzorgondersteuning. Hiervoor wordt € 540 miljoen per jaar gereserveerd in 2027 tot en met 2029.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is nog onduidelijk waar de genoemde € 40 miljoen (2027-2029) precies voor is bestemd en of dit via gemeenten gaat lopen (waar de VNG voor pleit) en hoe dit budget zich verhoudt tot het elders genoemde 'gemeenschapsfonds' van 4 x € 50 miljoen. Extra inzet op mantelzorgondersteuning en respijtzorg vraagt om hogere investeringen van de gemeente. De investeringen in buurtregie,

sociale cohesie en mantelzorgondersteuning, samen met bestaande afspraken, zijn positief, maar niet voldoende voor de toekomst met meer ouderen die langer thuis wonen.

Compensatie chronische ziektekosten naar gemeenten

Wat staat in het akkoord?

De partijen geven aan dat ze bij alle hervormingen van de zorg en sociale zekerheid de zorg voor iedereen toegankelijk willen houden. Ze hebben extra oog voor chronisch zieken en mensen met een beperking. Voor deze inwoners is er een tegemoetkoming voor zorgkosten opgenomen. Hiervoor hebben de partijen € 350 miljoen structureel (vanaf 2027) geserveerd die ze via gemeenten willen uitkeren. Deze maatregel gaat hand in hand met een bezuiniging van € 618 miljoen op de fiscale aftrek specifieke zorgkosten (maatregel 47 in de tabel).

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten moeten deze maatregel uitvoeren, maar de uitwerking is nog onduidelijk. Die moet aansluiten bij de vereenvoudigingsagenda inkomen, eenvoudig zijn voor inwoners en passen binnen de gemeentelijke taken. Daarom is duidelijkheid nodig over de taakverdeling tussen rijk en gemeenten, de effecten voor inwoners in kwetsbare omstandigheden en de uitvoerbaarheid. Ook is een goede onderbouwing nodig van de gevolgen voor inwoners met een chronische ziekte of beperking, met een eenvoudige werkwijze zodat het geld zoveel mogelijk bij hen terechtkomt.

Beschermd wonen en dakloosheid

Wat staat er in het akkoord?

In het akkoord staan geen nieuwe initiatieven op het gebied van Beschermd wonen of dakloosheid.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is een gemis dat hierover niets is opgenomen, want dakloosheid is één van de meest ingrijpende problemen waar een burger mee te maken kan krijgen. Voor gemeenten is het dus van groot belang dat de aanpak van dakloosheid met kracht wordt voortgezet. De groei van het aantal EU-arbeidsmigranten en hun problemen vraagt daarbij om bijzondere aandacht.

Staatscommissie zorg

Wat staat er in het akkoord?

De staatscommissie zorg zal voor de langere termijn aanbevelingen doen over meer hervormingen voor een financieel houdbaar zorgstelsel als antwoord op de toekomstige vergrijzing en personeelskrapte.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het is positief dat een onafhankelijke gezaghebbende commissie met een lange termijnbril kijkt naar wat fundamenteel nodig is voor een houdbaar zorgstelsel. Gemeenten werken hier graag aan mee. Eerdere adviezen zoals investeren in preventie, meer middelen naar het sociaal domein en financiële schotten tussen zorgwetten wegnemen, moeten worden meegenomen. De staatscommissie moet ook verder kijken dan alleen het zorgstelsel en met praktische voorstellen komen voor beleid waarin gezondheid en vitaliteit centraal staan.

Langdurige zorg en zorg voor mensen met een beperking

Wat staat er in het akkoord?

De focus verschuift van intramurale zorg naar het investeren in zorgzame buurten, zodat ouderen en mensen met een beperking langer thuis kunnen blijven wonen. In de ouderenzorg wordt het

scheiden van wonen en zorg voortgezet en in de Wlz komt er meer doelmatige zorg door aanpassing van kwaliteitsnormen en tarieven.

De regels voor het persoonsgebonden budget worden ingeperkt. Een bestuurlijk akkoord voor ouderenzorg, gehandicaptenzorg en ggz-wonen moet de uitgavengroei beperken door persoonsgerichte en passende zorg te stimuleren, waarbij zorg in natura de voorkeur krijgt boven het pgb. De enveloppe ouderenzorg die onder het vorige kabinet was gereserveerd voor moderne verzorgingshuizen is vervallen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenomen veranderingen in de Langdurige (Wlz-)zorg leiden tot meer en intensievere aanspraken op Wmo-zorg en ondersteuning, maar de mate waarin is vooraf niet in te schatten. Dit staat op gespannen voet met de voorgenomen korting op het gemeentelijk budget voor Wmo huishoudelijke hulp. De verschuiving van intramurale zorg naar zorgzame buurten en gemeenschapsontwikkeling wordt wel mede versterkt met de eerdergenoemde tijdelijke middelen voor zorgzame buurten.

Geestelijke gezondheidszorg

Wat staat er in het akkoord?

Het nieuwe akkoord wil inzetten op preventie van mentale problemen van jongeren en volwassenen. Ze willen vroegtijdige interventie en voorkomen dat problemen te zwaar worden. Ze investeren in programma's op school, het werk en in de wijk om mentale veerkracht te versterken. Daarnaast willen partijen de financiering en organisatie van de GGZ hervormen, zodat er capaciteit in menskracht en budget komt voor complexe zorg. Prikkels die lichte zorg bevorderen worden afgebouwd en er vindt meer sturing plaats op uitkomsten.

De coalitiepartijen willen ook meer centrale regie over de verschillende wetten, zodat mensen niet tussen wal en schip vallen als ze van de ene naar de andere wet overgaan, bijvoorbeeld als ze volwassen worden. Om beter te kunnen prioriteren, blijven ze inzetten op het verkrijgen van inzicht in de zorgvraag.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is de inzet op een duurzame lokale en nationale strategie op mentale gezondheid positief. Meer regie op het gefragmenteerde ggz-stelsel kan positieve effecten hebben. Voorstellen voor ingrepen in het ggz-stelsel moeten met gemeenten samen worden geformuleerd. Ze moeten enerzijds gebaseerd zijn op een duurzame en gezamenlijke strategie voor het verbeteren van de mentale gezondheid. Anderzijds moeten gemeenten in staat worden gesteld van begin af aan hun preventieve, signalerende en normaliserende rol in het stelsel goed in te vullen. We herkennen het belang van bemoeizorg. Een rol van gemeenten in een aangepast ggz-stelsel moet gebaseerd zijn op de waarde van het sociaal domein.

Goede gegevensuitwisseling en slimme inzet van technologie

Wat staat er in het akkoord?

Om zorgverleners effectiever in te zetten en te ontdoen van administratieve lasten, willen de partijen nieuwe technologieën en digitale consulten benutten omdat die bijdragen aan betere diagnostiek, slimmere zorg zodat professionals meer tijd hebben voor cliënten, patiënten en gezinnen. Ook willen ze zorgen voor een landelijk dekkende infrastructuur voor gegevensuitwisseling. Dit verbetert de samenwerking tussen zorgverleners, en waar passend met het sociaal domein, en maakt hoogwaardig onderzoek ten behoeve van patiëntenzorg mogelijk.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een gezamenlijke aanpak van gezondheid betekent ook investeren in digitale samenwerking zorg- en sociaal domein. Als gemeenten moeten aansluiten op de landelijk dekkende infrastructuur voor gegevensuitwisseling, vraagt dit om heldere afspraken tussen het zorg- en sociaal domein over uitwisseling van gegevens en veilige terugkoppeling van gegevens naar burgers die voldoen aan landelijke en Europese afspraken en wetgeving.

VN-verdrag handicap

Wat staat er in het akkoord?

Om de zorg en het leven van mensen met een beperking te verbeteren voeren we het VN-verdrag Handicap uit.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Uitvoering van het VN-verdrag Handicap zal worden doorgezet. Daarbij blijven we aandacht vragen voor uitvoerbaarheid, inclusief realistische financiële onderbouwing.

Jeugdzorg

In de bouwsteen 'Jeugd, Onderwijs en Kansengelijkheid' bepleiten we het belang van 'zo gewoon mogelijk' opgroeien binnen een sterke gemeenschap. Jeugdigen en gezinnen die extra ondersteuning nodig hebben, kunnen terecht bij lokale teams of – wanneer dat noodzakelijk is – bij specialistische jeugdhulp. We zetten in op inperking van het gebruik van individuele jeugdhulp en aanpassing van het financieringsmodel, om zo te komen tot een houdbaar stelsel. We zien dat het regeerakkoord belangrijke elementen bevat om deze visie te realiseren. De coalitiepartijen erkennen de verantwoordelijkheid van ouders en het belang van een sterke pedagogische basis, waarin ook aandacht is voor (normalisering van) mentale problemen. Het is wel zaak de elementen goed met elkaar in verbinding te brengen en om te voorzien in passende (integrale) financiering, zodat er een samenhangend geheel ontstaat van kinderopvang, onderwijs, jeugdhulp en het bredere sociaal domein. De plannen om organisatie en financiering van de jeugdzorg te hervormen, bieden kansen om het jeugdstelsel toekomstbestendig te maken. Voor de komende jaren biedt dit echter nog geen realistisch financieel perspectief.

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen zetten in op een sterke sociaal-pedagogische basis en op preventie. Er gaat structureel € 150 miljoen naar de uitbreiding van het programma Kansrijke Start. Het kabinet wil ook investeren in mentale gezondheid op school, maar kent daarvoor geen specifieke middelen toe.

De organisatie en financiering van de jeugdzorg wordt hervormd. Het nieuwe kabinet wil het gebruik van lichte jeugdhulp terugdringen, onder meer door lichte ondersteuning niet meer te financieren of collectief te organiseren. Daardoor moet er meer capaciteit beschikbaar komen voor complexe zorg. Ook wil men hulpvragen die geen zorgantwoord behoeven elders oppakken, bijvoorbeeld in het sociaal domein.

Het jeugddomein blijft – in tegenstelling tot de rest van de zorg – een vergaande bezuiniging bespaard. Extra middelen voor jeugdzorg worden echter niet toegekend. Hoewel het kabinet de hervorming van de jeugdbescherming wil voortzetten, worden de benodigde transitie-middelen voor het Toekomstscenario niet beschikbaar gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten zetten al stappen om hulp en ondersteuning zoveel mogelijk rondom het kind en gezin te organiseren. Het is daarom waardevol dat de coalitie aandacht besteedt aan de pedagogische basis en aan de samenhang tussen wetten, bijvoorbeeld in de overgang van jeugd naar volwassenheid. Het is wel van belang dat gemeenten voldoende middelen ontvangen om de

pedagogische basis en lokale teams tot volle wasdom te laten komen, anders is er een risico dat de beweging stopt.

De coalitiepartijen doen niets aan de dreigende tekorten in de jeugdzorg. Die lopen op van € 2,6 miljard in 2028 tot € 2,9 miljard in 2030, ten opzichte van het financieel kader dat de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd adviseerde. Wij gaan graag met het nieuwe kabinet in gesprek over mogelijkheden om het stelsel beheersbaar te maken. We achten het echter onrealistisch dat maatregelen al in 2028 het beoogde effect hebben en kijken uit naar het advies van de Deskundigencommissie in 2027.

De huidige situatie is maatschappelijk en financieel onhoudbaar. Het is begrijpelijk dat de coalitiepartijen zich richten op lichte jeugdhulp, omdat daar de grootste toename zichtbaar is. Tegelijkertijd is het van belang ook het gebruik van specialistische hulp terug te dringen, omdat gemeenten daar vaak de hoogste kosten maken. We voorzien dat een harde afbakening binnen het aanbod – waarbij het één wel vergoed wordt, en het ander niet – kan leiden tot opwaartse druk richting zwaardere hulptrajecten. Dit beschouwen we als aandachtspunten voor de wetsconsultatie.

De instroom in de jeugdhulp is niet los te zien van ontwikkelingen in andere domeinen. Enerzijds is onze hoopvolle verwachting dat de investeringen in het onderwijs leiden tot betere kansen voor alle kinderen. Anderzijds is bekend dat armoede kan leiden tot stress in gezinnen. De voorgenomen bezuinigingen op bestaanszekerheid en zorg zijn op dit vlak een potentieel risico.

Nederland koploper in een digitale wereld

Digitale samenleving

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen vinden dat de overheid meer verantwoordelijkheid moet nemen voor de digitale samenleving. Ze willen dat het internet een veilige en gezonde plek wordt voor kinderen, jongeren en kwetsbare groepen. Het gaat onder andere om een minimumleeftijd (15) voor social media, het terugdringen van ongezonde schermtijd, strengere regels om kwetsbare groepen te beschermen tegen gerichte beïnvloeding, het tegengaan van desinformatie en online beïnvloeding.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Gemeenten worden (in-)direct geraakt door misstanden in de online wereld. De verspreiding van desinformatie raakt ook lokaal gezag en lokale bestuurders, versterkt maatschappelijke polarisatie, zet aan tot hinder van gemeenteambtenaren en kan leiden tot verstoringen van de openbare orde. Op het moment dat de gezondheid van jongeren verslechtert door effecten van de online leefwereld, hebben gemeenten de taak om jongeren in de jeugdzorg er weer bovenop te helpen. Een versterking van de nationale aanpak van online gezondheid en veiligheid is welkom maar de uitvoering blijft een vraagteken omdat ze geen geld hiervoor reserveren.

Digitale overheid en dienstverlening

Wat staat er in het akkoord?

De partijen willen een grote inhaalslag op digitale dienstverlening voor burgers en bedrijven, met Estland als voorbeeld. Alle overheidsdiensten moeten online en offline toegankelijk zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten betekent dit dat zij hun dienstverlening verder moeten digitaliseren. De ambitie dat alle overheidsdiensten online toegankelijk zijn vraagt om investeringen in digitale kanalen, systemen en vaardigheden. In het kader van inclusie, begrijpelijkheid en toegankelijkheid zijn de

Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) van groot belang, deze worden in het akkoord niet benoemd. Ook hier ontbreken de benodigde financiën.

Digitale autonomie

Wat staat er in het akkoord?

Het doel is om een overheid te creëren die digitaal betrouwbaar en weerbaar is. Dit betekent dat men kiest voor digitale autonomie door te investeren in Europese digitale infrastructuur en het verminderen van strategische afhankelijkheden. De coalitiepartijen willen daarnaast digitale aanbestedingen en inkoopprocessen standaardiseren en centraliseren, met veiligheid als belangrijk uitgangspunt.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het akkoord richt zich op de digitale zelfstandigheid van de rijksoverheid. Gemeenten hebben echter dezelfde digitale kwetsbaarheden en afhankelijkheden. Digitale autonomie is nodig voor de hele overheid, niet alleen voor het rijk. Omdat in de budgettabel nog geen duidelijkheid wordt gegeven over de financiering van deze transitie, is de impact lastig te overzien.

Digitale weerbaarheid

Wat staat er in het akkoord?

Cyberaanvallen, digitale spionage en desinformatie worden als directe bedreigingen voor Nederland gezien. De coalitiepartijen willen dat vitale sectoren en de (semi-)overheid cyberweerbaar zijn om maatschappelijke ontwrichting te voorkomen. Daarvoor stellen ze onder andere voor: een snelle implementatie van de NIS2-richtlijn, centrale regie op cybersecurity en oefeningen met overheden, MKB en vitale sectoren.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De voorgenoemde maatregelen vragen om intensieve afstemming tussen het rijk en de medeoverheden, onder meer via de Nederlandse Digitaliseringsstrategie en via het Bestuurlijk convenant digitale veiligheid gemeenten. Ook hier geldt dat het kabinet niet voorziet in de financiering van de plannen in de budgettabel.

Investeren in bereikbaarheid, zorg voor water en milieu

Nieuwe infrastructuur

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen investeren in de aanleg van nieuwe infrastructuur die noodzakelijk is voor de ontsluiting van nieuwe woningbouw. In het coalitieakkoord staat dat nieuwe woonwijken zowel met OV als met de auto goed bereikbaar moeten zijn. Bij de prioritering van nieuwe aanlegprojecten wordt gekozen voor projecten die aantoonbaar bijdragen aan woningbouw, bereikbaarheid en economische ontwikkeling. Voor prioritaire infrastructuurprojecten wordt zowel in 2028 als in 2029 € 750 miljoen beschikbaar gesteld.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het coalitieakkoord legt sterk de nadruk op nieuwe infrastructuur voor woningbouw. Wat dit voor gemeenten betekent, hangt in hoge mate af van de verdere uitwerking. In de begroting zijn langjarige investeringen opgenomen die aansluiten bij de Nota Ruimte. Het is nog onduidelijk hoe ze invulling willen geven aan de aanpak uit Bereikbaarheid op Peil, waarbij de bereikbaarheid van

voorzieningen centraal staat in plaats van een knelpuntenaanpak. Ook hier bepaalt de concrete uitwerking in het coalitieakkoord wat dit in de praktijk voor gemeenten betekent.

Beheer en onderhoud van infrastructuur

Wat staat er in het akkoord?

Om Nederland veilig, bereikbaar en economisch sterk te houden, krijgt de onderhoudsopgave voorrang bij het toedelen van beschikbare middelen. De coalitiepartijen zetten in op een nieuwe prioritering binnen alle onderhoudsopgaven van wegen en spoorlijnen.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Positief is de aandacht voor de instandhoudingsopgave, alleen zijn de middelen onvoldoende voor de totale opgave van de gezamenlijke overheden. Bovendien zijn ze pas vanaf 2031 beschikbaar. In het coalitieakkoord zijn geen extra middelen vrijgemaakt voor de gemeentelijke onderhoudsopgave. Uit onderzoek van TNO blijkt dat hiervoor € 3,4 miljard per jaar nodig is.

Openbaar vervoer, elektrisch rijden, fiets en verkeersveiligheid

Wat staat er in het akkoord?

In het coalitieakkoord wordt aandacht besteed aan de uitbreiding van laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en het fiscaal aantrekkelijk houden van elektrisch rijden. Daarnaast wordt het gebruik van deelauto's, de fiets en het openbaar vervoer gestimuleerd. Binnen het ov ligt de focus op het spoor, het aanpakken van overlast en het tegengaan van zwartrijden. Ook zetten de coalitiepartijen in op de uitvoering van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets. Verder zijn er plannen voor een aparte voertuigcategorie voor fatbikes, een minimumleeftijd en helmplicht, evenals de mogelijkheid voor gemeenten om fatbike-vrije zones in te stellen en strenger te handhaven.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De VNG is positief over het stimuleren van elektrisch rijden en alternatieven voor eigen autogebruik. In het coalitieakkoord is echter niet uitgewerkt hoe dit wordt gerealiseerd en er zijn geen extra middelen voor beschikbaar. Extra investeringen in ov, publieke mobiliteit of het Nationaal Toekomstbeeld Fiets ontbreken. Gemeenten die deelmobiliteit of fiets- en ov-gebruik willen stimuleren, moeten dit uit eigen middelen bekostigen.

Voor verkeersveiligheid blijft de inzet gericht op educatie, handhaving en veilige infrastructuur, maar de bestaande middelen uit het Strategisch Plan Verkeersveiligheid zijn al uitgeput. Nieuwe middelen om de risicogerichte aanpak met gemeenten voort te zetten ontbreken. Wel krijgen gemeenten meer ruimte om overlast door fatbikes tegen te gaan, wat een oplossing op de korte termijn kan bieden.

Zorg voor water en milieu

Wat staat er in het akkoord?

De coalitiepartijen willen een toekomstgericht beleid op het gebied van milieu en water. Het Schone Lucht Akkoord dient daarbij als uitgangspunt. De waterkwaliteit wordt structureel verbeterd. Bij de herziening van de Kaderrichtlijn Water zetten ze in op simplificatie, met als doel een ambitieuze en realistische richtlijn, zodat er ruimte is om samen met relevante waterpartners te werken aan concrete plannen voor verbetering. Daarnaast willen ze dat Nederland kartrekker wordt in het realiseren van een Europees verbod op PFAS.

Wat betekent dit voor gemeenten?

De Kaderrichtlijn Water kan gevolgen hebben voor ruimtelijke ontwikkelingen. Gemeenten wachten op de maatregelen die het kabinet hiervoor zal voorstellen, omdat het niet halen van de KRW-doelen vanaf 2027 kan leiden tot beperkingen voor nieuwe projecten, waaronder woningbouw.

Daarnaast worden bodemkwaliteit, voldoende zoetwater en goede luchtkwaliteit steeds belangrijker voorwaarden voor de uitvoering van gemeentelijke opgaven. Wanneer luchtkwaliteitseisen worden overschreden, kan dat zowel de volksgezondheid raken als gevolgen hebben voor de ruimte die gemeenten hebben om te bouwen. In dit licht is een landelijke programmatische aanpak voor verbetering van de luchtkwaliteit van belang.

Tot slot vraagt een eventueel Europees of landelijk verbod op PFAS om verdere uitwerking in overleg met gemeenten, zodat duidelijk wordt welke gevolgen dit heeft voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Gezonde overheidsfinanciën

Wat staat er in het akkoord?

Houdbare overheidsfinanciën zijn van belang voor brede welvaart van toekomstige generaties. Inzet is gericht op trendmatig begrotingsbeleid en het maken van meer onderscheid tussen uitgaven aan consumptie en investeringen zodat baten van investeringen duidelijker zichtbaar worden. Ook wordt de begrotingshorizon verbreed naar 8 jaar, dat geldt voor wonen en infrastructuur en energie en klimaat. In de budgettaire tabel staat een efficiencytaakstelling rijksoverheid/slagvaardige overheid en subsidietaakstelling.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Een langjarig stabiel beleid is belangrijk om vanuit gemeenten bij te dragen aan de grote verbouwing van Nederland. Positief is de insteek om baten van investeringen duidelijker zichtbaar te maken. Ook om langjarig middelen (t/m 2035) te reserveren voor opgaven in het fysieke domein, ook al blijven wij inzetten op een bredere investeringsagenda t/m 2050. We kijken kritisch naar de taakstelling voor de overheid en subsidies omdat deze ongetwijfeld een doorwerking hebben naar gemeenten.

Belasting- en toeslagenstelsel

Wat staat er in het akkoord?

Het belasting- en toeslagenstelsel en andere inkomensregelingen en -verzekeringen zijn aan herziening toe. Hiervoor bewandelt een toekomstig kabinet meerdere sporen zoals stapsgewijze vereenvoudigingen in het fiscale, sociale zekerheids- en toeslagenstelsel en verder wordt gewerkt aan meer eenvoud in de uitvoering. Dat betekent onder andere:

- Harmonisering van begrippen (partner, kostendeler, inkomen en vermogen) en voorwaarden voor inkomensondersteunende regelingen inclusief sociale zekerheid en toeslagen;
- De uitvoering van toeslagen onder de Wet structuur uitvoeringsorganisatie werk en inkomen (SUWI) brengen, zodat tussen uitvoeringsinstanties gegevens kunnen worden uitgewisseld en dienstverlening kan worden verbeterd.
- Verkleinen van niet-gebruik en het risico op terugvorderingen door proactieve dienstverlening, waaronder toewerken naar automatisch uitkeren van toeslagen.
- Stapsgewijs beperken van de veelheid aan inkomensafhankelijke regelingen in de fiscaliteit, te beginnen met de heffingskortingen.

- De kinderbijslag en het kindgebonden budget samenvoegen in één-kindregeling met een hoger vast en lager variabel bedrag.
- Onderzoeken hoe de complexiteit van 21 samenlevingsvormen in de AOW op te lossen.
- Afschaffen Kinderopvangtoeslag door directe financiering.

Het nieuwe kabinet komt voor het einde van 2026 met een hervormingsagenda met concrete mijlpalen. De voortgang op de hervormingsagenda gebeurt onder primaire verantwoordelijkheid van de staatssecretaris voor Fiscaliteit in samenwerking met de minister van SZW.

Wat betekent dit voor gemeenten?

We herkennen de thema's als concrete onderdelen uit onze Verklaring Bestaanszekerheid. Vereenvoudiging en de raakvlakken met toeslagen en fiscaliteit lopen hier als rode draad doorheen. Voor deze samenhangende maatregelen is het budgettaire kader nog onduidelijk. De hervormingsagenda gaat over inhoud, maar ook over een stevige, gelijkwaardige en intensieve samenwerking met gemeenten en publieke dienstverleners van beleid tot uitvoering.

Hersteloperatie Toeslagen

Wat staat er in het akkoord?

Het vertrouwen in de overheid van ouders die slachtoffer zijn geworden van de Toeslagenaffaire is ernstig geschaad. Herstel van de financiële en emotionele schade is nodig en urgent. De lessen uit de parlementaire enquête en ondervraging verdienen daarom opvolging. Om de hersteloperatie rond de kinderopvangtoeslagaffaire zo spoedig mogelijk af te ronden, wordt maximaal ingezet op:

- afhandelen van financiële schade;
- gemeenten ondersteunen bij de uitvoering van hun taken richting ouders in het kader van brede ondersteuning;
- inrichten van een 'plek' voor emotioneel herstel;
- beter richten van de kindregeling zodat kinderen een goede (door)start krijgen.

Om de hersteloperatie rond de kinderopvangtoeslagaffaire zo spoedig mogelijk af te ronden, wordt voor de duur van de afwikkeling een staatssecretaris benoemd.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Voor gemeenten is het belangrijk dat we de Hersteloperatie Toeslagen kunnen afronden, in lijn met eerder gemaakte Bestuurlijke afspraken. Voor gemeenten is het belangrijk dat langdurige psychosociale ondersteuning op landelijk niveau gewaarborgd is en dat de transitie, inclusief de impact op de reguliere dienstverlening, op een verantwoorde manier wordt vormgegeven.